

Bruselis, 2022 12 15
C(2022) 9284 final

Komisijos pranešimas

Gairės dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo vykdant tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektus atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje

KOMISIJOS PRANEŠIMAS

Gairės dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo vykdant tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektus atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje

TURINYS

1	Įvadas	2
2	Bendradarbiavimo projektavimo elementai ir finansavimo galimybės	7
3	Sąnaudų ir naudos analizė – sąnaudų ir naudos pasidalijimo pagrindas	12
4	Sąnaudų ir naudos pasidalijimo metodai.....	14
	Sąnaudų ir naudos pasidalijimo principai.....	14
	Praktinis sąnaudų ir naudos pasidalijimo įgyvendinimas	17
	Bendradarbiavimo pavyzdžiai	23
5	Sąnaudų ir naudos analizės rekomendacijų ir sąnaudų bei naudos pasidalijimo santrauka.....	28
6	Tarpyvriausybinių susitarimų šablonas	31
7	Priedas	34

1 ĮVADAS

Šiomis gairėmis siekiama padėti valstybėms narėms, pageidaujančioms dalyvauti tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektuose atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos srityje, rasti abipusiai naudingą sprendimą, kaip pasidalyti susijusias sąnaudas ir naudą. Jose išdėstytos sąnaudų ir naudos pasidalijimo projektavimo galimybės vykdant tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektus atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, pateikta rekomendacijų ir geriausios patirties pavyzdžių, kartu suteikiant valstybėms narėms lankstumo¹. Gairės gali būti taikomos pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonės (toliau – EITP) dalį, skirtą tarpvalstybiniam projektams atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių (toliau – AEI) projektams, kuriuose apskritai naudojami bendradarbiavimo mechanizmai. Jos aktualios elektros energijos, dujų ir šilumos iš atsinaujinančiųjų išteklių projektams.

Teisinė sistema

Persvarstyta Direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją (toliau – Direktyva) nustatoma atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtros Europos Sąjungoje teisinė sistema. Kaip nustatyta Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje, valstybės narės kolektyviai užtikrina, kad Sąjungos bendrojo galutinio energijos suvartojimo dalis, kurią sudaro atsinaujinančiųjų išteklių energija, 2030 m. atitiktų Sąjungos privalomą bendrą tikslą. Šis tikslas kolektyviai įgyvendinamas pasitelkiant nacionalinius įnašus, kuriuos visos valstybės narės turi nustatyti savo integruotuose nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose (toliau – NEKSVP). Direktyvoje taip pat pripažįstamas tarpvalstybinis atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimo pobūdis, o valstybės narės skatinamos bendradarbiauti šioje srityje, be kita ko, pasitelkdamos esamus bendradarbiavimo mechanizmus, pavyzdžiui, statistinius perdavimus, valstybių narių bendrus projektus, valstybių narių ir trečiųjų šalių bendrus projektus arba bendras paramos schemas².

Įgyvendinant 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, „EITP – Energetika“ papildyta priemone, kuria siekiama remti tarpvalstybinių atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų įgyvendinimą. Tarpvalstybinių atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų koncepcija, apibrėžta EITP reglamente³, grindžiama Direktyvoje nustatytais bendradarbiavimo mechanizmais.

Bendradarbiavimo motyvai

Tarpvalstybinis bendradarbiavimas gali sudaryti sąlygas ekonomiškai efektyviau įgyvendinti Sąjungos tikslą ir nacionalinius įnašus, išplečiant projektų bazę ir kartu suteikiant valstybėms narėms papildomo lankstumo siekiant savo tikslų. Be to, pasienio regionai atlieka svarbų „Europos integracijos laboratorijų“ vaidmenį⁴. Kadangi valstybių narių geografiniai ir gamtos

¹ Gairės parengtos pagal ankstesnes „Atsinaujinančiosios energijos bendradarbiavimo schemų naudojimo gaires“ (SWD(2013) 440 final), kurios pateiktos https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/com_2013_public_intervention_swd05_en.pdf.

² Išsamesnis bendradarbiavimo mechanizmų apibūdinimas pateiktas priede. Autoritetingai aiškinti Sąjungos teisę yra kompetentingas tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

³ 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1153, kuriuo nustatoma Europos infrastruktūros tinklų priemonė.

⁴ COM(2021) 393. „ES pasienio regionai. Gyvosios Europos integracijos laboratorijos“.

ištekliai atsinaujinančiųjų išteklių energijai eksploatuoti yra skirtingi, gamybos sąnaudos įvairiose šalyse labai skiriasi. Valstybė narė („priimančioji šalis“), gaminanti atsinaujinančiųjų išteklių energijos perteklių, t. y. daugiau, nei jai reikia savo įnašui padengti, gali nuspręsti bendradarbiauti su kita valstybe narė („prisidedančiąja šalimi“), kuri nori bendrai finansuoti šią veiklą. Toks bendradarbiavimas bus naudingas abiem šalims. Priimančioji šalis gaus papildomą finansavimą ir nepiniginę naudą, susijusią su naujo įrenginio statyba ir eksploatavimu (pvz., didesnį energijos tiekimo saugumą, darbo vietų kūrimą, teigiamą šalutinį poveikį dėl aktyvesnio naujovių diegimo), o prisidedančioji šalis pasieks savo tikslą ekonomiškai efektyviau nei šalies viduje. Bendradarbiavimo mechanizmai taip pat prisideda prie dalijimosi gerąja patirtimi, reguliavimo sistemų derinimo ir administracinių procedūrų supaprastinimo valstybėse narėse.

Motyvai, dėl kurių renkama bendradarbiauti atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, skiriasi priklausomai nuo projekto. Tipiškiausios bendradarbiavimo priežastys yra tikslo pasiekimas mažesnėmis sąnaudomis, atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo didinimas, indėlis į infrastruktūros gerinimą, energetinio saugumo didinimas, visuomenės pritarimo konkrečiai technologijai didinimas, inovatyvių technologijų arba infrastruktūros sprendimų (bendras) bandymas, taip pat atsinaujinančiųjų išteklių energijos integravimo į rinką skatinimas siekiant stiprinti ES energijos vidaus rinką.

Be to, atsinaujinančiųjų išteklių energijos rinkos vertės valstybėse narėse gali labai skirtis, priklausomai, be kita ko, nuo skirtingų gamybos rūšių, esamų įrenginių pajėgumų ir jungčių bei vidaus tinklo transportavimo pajėgumų. Bendradarbiaudamos tarpusavyje, valstybės narės, kurių rinkos vertė yra mažesnė, gali pasinaudoti projektais, kurių rinkos vertė yra didesnė nei jų pačių, todėl sumažėja paramos išmokos.

Bendradarbiauti gali dvi arba kelios šalys ir (arba) regionai arba pasienio vietovės⁵, o sudėtingumas ir koordinavimo reikalavimai paprastai didėja kartu su dalyvaujančių subjektų skaičiumi.

Tarpvalstybinio bendradarbiavimo pavyzdys. Vokietijos ir Danijos abipusiai atviri aukcionai⁶

2016 m. Vokietija ir Danija surengė du tarpvalstybinius fotovoltinės energijos aukcionus, kuriuose galėjo dalyvauti kitoje šalyje organizuojamų projektų rengėjai. Abipusiai atviri aukcionai buvo grindžiami dvišalėmis derybomis pasiektu bendradarbiavimo susitarimu. Kiekvienas atviras aukcionas buvo rengiamas atsižvelgiant į atitinkamoje šalyje galiojančią paramos fotovoltiniams įrenginiams sistemą. Be to, į bendradarbiavimo susitarimą buvo įtraukti susitarimai dėl nacionalinių vietos apribojimų, keitimosi duomenimis ir įnašų siekiant atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslų. Kalbant apie sąnaudų pasidalijimą, pardavimą aukcione organizuojanti šalis moka paramos išmokas visiems įrenginiams, su kuriais sudaryta sutartis, ir gauna išsamius AEI statistinius duomenis. Jokių papildomų sąnaudų ar naudos nėra.

Po tarpvalstybinių aukcionų visi laimėję projektai buvo įgyvendinti Danijoje. Vokietijos atviraime aukcione buvo nustatytos gerokai mažesnės kainos nei ankstesniuose Vokietijos nacionaliniuose

⁵ Pasienio regionai – tai teritorijos, esančios abipus tos pačios sienos (apibrėžtis pateikta https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Border_region).

⁶ Šis atvejo aprašymas parengtas remiantis ataskaita „Tarpvalstybinių aukcionų projektavimo galimybės“, parengta pagal AURES II projektą dėl atsinaujinančiųjų išteklių energijos paramos aukcionų. Išsami ataskaita pateikta http://aures2project.eu/wp-content/uploads/2019/06/AURES_II_D6_1_final.pdf.

aukcionuose. Tuo pačiu laikotarpiu Danijoje nacionaliniai aukcionai nebuvo rengiami. Danijos aukcione nedalyvavo nė vienas Vokietijos projektas. Tokią padėtį, be kita ko, lėmė nedidelis Vokietijoje rengiamų projektų didžiausias pajėgumas (tik 2,4 MW iš bendros 20 MW aukciono apimties), nacionalinis aukcionas Vokietijoje, įvykęs vos po kelių dienų, sandorio išlaidos, susijusios su susipažinimu su Danijos aukcionų sistema, taip pat Danijoje taikoma fiksuotoji priemoka, dėl kurios įrenginių operatoriai susidūrė su ilgalaikės elektros energijos kainos rizika. Danijoje organizuojamiems projektams buvo naudinga dalyvauti Vokietijos aukcione, nes 2016 m. nacionaliniai fotovoltinės energijos aukcionai ten nebuvo rengiami. Konkurencingesnių Danijos pasiūlymų priežastys nėra aiškios, tačiau tikėtina, kad aukcionuose dalyvaujančiose vietose yra geresni fotovoltinės energijos išteklių, galimybė statyti fotovoltinius įrenginius žemės ūkio paskirties žemėje (Vokietijoje ši galimybė netaikoma), taip pat aplinkybė, kad nėra kitų galimybių gauti vidaus paramą, todėl pasiūlymai yra agresyvesni.

Šie abipusiai atviri aukcionai parodė, kad bendradarbiaujant valstybėms narėms galima pasiekti didesnį efektyvumą, palyginti su nacionaliniais aukcionais. Be to, iš jų aiškiai matyti, kad nustatant bendradarbiavimo susitarimo terminus ir rengiant jo projektą reikėtų atsižvelgti į nacionalines paramos schemas ir aukcionų tvarkaraščius. Šalys taip pat turi atsižvelgti į rinkos sąlygas ir kitus veiksnius, darančius įtaką projektų išlaidoms, kad būtų išvengta netikėtumų, susijusių su sutarčių paskirstymu tarp šalių.

Tarpvalstybinio bendradarbiavimo pavyzdys. Bendra Švedijos ir Norvegijos sertifikatų sistema

2012 m. pradėjo veikti tarpvalstybinė Švedijos ir Norvegijos žaliosios elektros energijos paramos schema, kuria siekiama skatinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių didinimą abiejose šalyse. Iki šiol tai yra vienintelė bendra paramos schema, įgyvendinta pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje numatytus bendradarbiavimo mechanizmus. Prieš pradėdant taikyti schemą, vyko ilgos abiejų šalių derybos. Ypač sunku buvo susitarti dėl tinkamo sąnaudų ir naudos pasidalijimo. Politinis susitarimas dėl 50:50 naštos pasidalijimo sudarė sąlygas galutiniam susitarimui.

Šiai schemai buvo naudinga Švedijos ilgametė patirtis, įgyta šalyje veikiant panašiai nacionalinei sertifikatų rinkai. Rinkos priemonė. Pagal šią schemą abiejose šalyse atsinaujinančiųjų išteklių energiją gaminantiems įrenginiams už kiekvieną pagamintą atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos megavatvalandę (MWh) suteikiamas žaliasis sertifikatas, kuriuo vėliau galima prekiauti rinkoje. Švedijos ir Norvegijos elektros energijos tiekėjai (ir kai kurie galutiniai naudotojai) privalo įsigyti sertifikatus, proporcingus jų gaminamos ir (arba) suvartojamos elektros energijos daliai.

Atsižvelgiant į tai, kad sistema sėkmingai pasiekė užsibrėžtą atsinaujinančiųjų energijos išteklių, daugiausia vėjo ir hidroenergijos, diegimo tikslą ir net jį viršijo, nuo 2022 m. sausio mėn. sistemoje nebebuvo galima dalyvauti naujiems dalyviams. Nors Švedijoje ir Norvegijoje pagrindinės schemos savybės buvo vienodos ir abi šalys siekė bendro gamybos tikslo, išreikšto teravatvalandėmis (TWh), jos taip pat išlaikė tam tikrą schemos parametrų lankstumą. Be to, nėra bendros institucijos, kuri būtų atsakinga už įgyvendinimą ir stebėseną, tačiau kiekviena šalis yra paskyrusi po nacionalinį subjektą. Iš to matyti, kad naudinga pripažinti, jog kuriant bendrą schemą reikalingas lankstumas. Be to, dėl palyginamo atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialo ir panašių sąnaudų struktūrų buvo lengviau susitarti dėl pagrindinių schemos ypatybių. Tai pasakytina ir apie derybas dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo, kurios paprastai būna sudėtingesnės, jei bendradarbiaujančių šalių sąnaudos ir nauda labai skiriasi.

Bendradarbiavimo kliūtys

Nepaisant nustatytos ir gerai iširtos bendradarbiavimo naudos siekiant bendrą ES atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslą, nuo 2009 m. faktiškai įgyvendinta nedaug

bendradarbiavimo projektų, kuriuose naudojami bendradarbiavimo mechanizmai⁷, o bendradarbiavimo mechanizmai vis dar naudojami retai. Iš įrodymų⁸ matyti, kad vis dar esama kliūčių, trukdančių naudotis bendradarbiavimo mechanizmais, kurios gali būti politinio, techninio, teisinio ir reguliavimo, taip pat socialinio ir ekonominio bei aplinkosauginio pobūdžio. Valstybės narės ir kitos suinteresuotosios šalys taip pat nurodo administracines kliūtis, susijusias su procedūriniais veiksmais, reikalingais bendradarbiavimo projektui planuoti ir įgyvendinti, ir kliūtis, susijusias su sąnaudų ir naudos kiekybiniu įvertinimu ir pasidalijimu. Tačiau pastaraisiais metais suintensyvėjo valstybių narių diskusijos dėl bendradarbiavimo mechanizmų naudojimo ir aptariami keli galimi projektai⁹. Didėjant spaudimui sparčiai mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro laikantis Europos žaliojo kurso, pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį ir planą „RePowerEU“, reikia dažniau naudotis bendradarbiavimo mechanizmais.

Taikymo sritis

Šiomis gairėmis (toliau – Gairės) siekiama padėti valstybėms narėms planuoti, rengti ir įgyvendinti tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektus naudojant bendradarbiavimo mechanizmus¹⁰. Aiškinant sąnaudų ir naudos pasidalijimo galimybes ir projektavimo elementus, jomis siekiama padėti įveikti kliūtį, trukdančią plačiau naudotis bendradarbiavimo mechanizmais.

Ankstesnės gairės dėl sąnaudų ir naudos paskirstymo apsiriboja sąnaudų ir naudos analizės metodika, kurią Europos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių tinklas (toliau – ENTSO-E) parengė tinklo plėtros projektams pagal Reglamentą (ES) 2022/869, ir nebuvo jokių gairių, susijusių su gamybos įrenginių sąnaudų ir naudos pasidalijimu. Todėl šiomis gairėmis siekiama aiškiau apibūdinti galimas sąnaudų ir naudos analizės bei paskirstymo galimybes ir laisvės laipsnius, taikomus įvairioms atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijoms. Nors jų tikslas yra aprėpti bendradarbiavimą visų atsinaujinančiųjų išteklių

---

⁷ Iki šiol įgyvendinta ir (arba) suderinta 12 bendradarbiavimo projektų (iš jų – 10 statistinių perdavimų, 1 bendras projektas ir 1 bendra paramos schema). Nors tai rodo, kad įgyvendinimas galbūt spartėja, bendradarbiavimo mechanizmų naudojimas vis dar neatitinka lūkesčių. Įgyvendinti ir (arba) suderinti šie projektai: statistiniai perdavimai tarp Liuksemburgo ir Lietuvos, Liuksemburgo ir Estijos, Maltos ir Estijos, Nyderlandų ir Danijos, Airijos ir Danijos, Airijos ir Estijos, Danijos ir Belgijos, Suomijos ir Belgijos, Čekijos Respublikos ir Slovėnijos, Lietuvos ir Belgijos; bendras Vokietijos ir Danijos projektas ir bendra Švedijos ir Norvegijos paramos schema. Žvelgiant į valstybių narių 2020 m. nacionalinius atsinaujinančiųjų išteklių energijos veiksmų planus (toliau – NAIEVP), akivaizdu, kad dėl mechanizmų naujumo ir įgyvendintų projektų trūkumo planai pasinaudoti bendradarbiavimo mechanizmais tebėra migloti, atsargūs ar net neegzistuojantys. Praėjus keleriems metams, valstybių narių NEKSVP dėl bendradarbiavimo mechanizmų naudojimo jau buvo konkretesni, visų pirma dėl dvišalių arba daugiašalių konsultacijų, kurias valstybės narės rengė individualiai arba per įvairias grupes ir forumus. Šiuo požiūriu reikėtų pabrėžti darbą regioniniuose energetikos forumuose, įskaitant Šiaurės jūros šalių energetikos srities bendradarbiavimo (NSEC), Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP), Vidurio ir Pietryčių Europos energijos tinklų sujungiamumo iniciatyvos (CESEC), Pietų ir Vakarų Europos tinklų jungiamųjų linijų (SWE) aukšto lygio darbo grupes arba Penkiašalį forumą. Šiuose forumuose pavyko suburti pagrindines suinteresuotąsias šalis ir palengvinti dialogą. Tačiau vis dar trūksta konkrečių planų, apie kuriuos būtų pranešta. Tai reiškia, kad bendradarbiavimo mechanizmus taikyti sunku.

⁸ Tarp kitų tyrimų ir projektų paminėtinas ES valstybių narių bendradarbiavimo mechanizmų ir sąveikos su paramos schemomis pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą (2009/28/EB) projektas (<https://res-cooperation.eu/>), CA-RES projektas (<https://www.ca-res.eu/>) arba MUSTEC projektas (<https://mustec.eu/>). Taip pat žr. 2014 m. tyrimą „ES šalių bendradarbiavimas pagal AEI direktyvą“, https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/cooperation-mechanisms_en#documents.

⁹ Žinomi pavyzdžiai: Danijos ir Nyderlandų susitarimo memorandumas dėl vieno ar kelių jūros vėjo energetikos centrų, Latvijos ir Estijos susitarimo memorandumas dėl bendro jūros energijos projekto, Danijos ir Vokietijos ketinimų raštas dėl bendrų ir hibridinių jūros energijos projektų analizės, Danijos ir Belgijos susitarimo memorandumas dėl energetinių salų galimybių nagrinėjimo.

¹⁰ Galima daryti prielaidą, kad daugumos tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektų atveju valstybės narės arba trečiosios šalys patiria didžiausias sąnaudas ir gauna didžiąją dalį naudos. Todėl jos yra įprastos derybų šalys ir pagal nutylėjimą atstovaus savo suinteresuotosioms šalims.

energijos technologijų srityje, jose atsižvelgiama į aspektus, būdingus (radialiniams) jūros vėjo energijos projektams, nes toks bendradarbiavimas tampa vis svarbesnis, tačiau susiduriama su tam tikromis techninėmis ir praktinėmis įgyvendinimo problemomis. Sąnaudų ir naudos analizės bei paskirstymo aspektai, susiję su hibridiniais jūros energijos projektais, bus išsamiai aptarti būsimose 2024 m. gairėse, kaip koordinuoti jūros energijos perdavimo projektų, vykdomų kartu su atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos projektais, sąnaudų ir naudos pasidalijimą pagal jūros baseiną ir atskirų hibridinių projektų sąnaudų ir naudos pasidalijimą¹¹.

Gairių struktūra. Pirmiausia apibūdinami svarbiausi atsinaujinančiųjų išteklių energijos paramos schemų projektavimo elementai, daugiausia dėmesio skiriant atitinkamiems tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektų sąnaudų ir naudos pasidalijimo aspektams. Tolesniame skyriuje aprašomi sąnaudų ir naudos analizės, kaip sąnaudų ir naudos pasidalijimo išankstinės sąlygos ir pagrindinės priemonės atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų bendrai socialinei naudai įvertinti, bendrieji metodai ir principai. Galiausiai pateikiama informacija apie tai, kaip bendradarbiaujančioms šalims pasidalyti sąnaudas ir naudą, pateikiama rekomendacijų, pavyzdžių ir geriausios patirties atvejų. Bendradarbiavimo susitarimo projektas pateiktas 6 skyriuje.

---

¹¹ Pripažįstant, kad vis daugiau dėmesio skiriama sudėtingoms bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje formoms, pavyzdžiui, naudojant hibridinių jūros vėjo jėgainių parkus, pateikiamos „gairės, kaip koordinuoti tarpvalstybinių energijos perdavimo projektų, vykdomų kartu su energijos gamybos projektais, sąnaudų ir naudos pasidalijimą“. Šios gairės yra susijusios su TEN-E reglamento [Reglamento (ES) 2022/869] 15 straipsnio 1 dalimi ir Komisijos komunikatu Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialo išnaudojimo žengiant į neutralaus poveikio klimatui ateitį strategija“ (COM(2020) 741 *final*), kuris pateiktas https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/offshore_renewable_energy_strategy.pdf.

2 BENDRADARBIAVIMO PROJEKTAVIMO ELEMENTAI IR FINANSAVIMO GALIMYBĖS

Tardamosi dėl bendradarbiavimo projekto, valstybės narės turės suderinti daugybę aspektų, įskaitant pagrindinius bendradarbiavimo tikslus ir principus, bendradarbiavimo mechanizmą (-us), kuris (-ie) gali būti naudojamas (-i) šiems tikslams pasiekti, taip pat bendradarbiavimo apimtį ir sąlygas. Kalbant apie pastarąjį elementą, valstybėms narėms gali tekti pasirinkti paramos schemą ir susitarti, kaip bus paskirstomos projekto sąnaudos ir nauda. Skirtingi bendradarbiavimo mechanizmo (-ai) ir paramos schemas (jei taikoma) projektavimo elementai gali lemti skirtingus rezultatus, susijusius su sąnaudomis ir nauda.

Kaip pirmiau nurodyta, valstybės narės, tardamosi dėl bendradarbiavimo projekto, gali siekti skirtingų tikslų. Tačiau bet kuriuo atveju jos norės užtikrinti, kad bendradarbiavimas būtų abipusiai naudingas ir kad sąnaudos ir nauda būtų paskirstytos taip, kad atitiktų tą tikslą. Bendra logika yra tokia, kad prisidedančioji šalis prisidės prie paramos išlaidų mainais už AEI statistinius duomenis. Valstybių narių siekiami daliniai tikslai gali būti, pavyzdžiui, tikslas sumažinti AEI integracijos išlaidas perkeliant diegimą į šalis, kuriose sistemos integracijos išlaidos yra mažesnės. Kita vertus, priimančiosios šalys taip pat atsižvelgs į šias sąnaudas ir į tai, kiek jos atsispindi paramos išmokose, t. y. ar jas padengia atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų rengėjai, ar patiria kitos suinteresuotosios šalys, pavyzdžiui, perdavimo sistemos operatoriai arba galutiniai vartotojai. Kadangi sistemos integracijos išlaidos gali būti didelės, priimančiosios šalys gali numatyti atitinkamą kompensaciją.

Bendradarbiavimo mechanizmo pasirinkimas

Bendradarbiavimo mechanizmo pasirinkimas priklauso nuo konkrečių tikslų, kurių siekia valstybės narės. Apskritai galima teigti, kad jei vienintelis uždavinys yra pasiekti trumpalaikių tikslų mažesnėmis sąnaudomis arba greitai sumažinti likusį atotrūkį nuo tikslo nedidelėmis nacionalinėmis pastangomis, **statistiniai perdavimai** yra tinkamiausias pasirinkimas, nes jiems būdingos mažiausios sandorio išlaidos ir jie paprastai nėra labai sudėtingi. Kita vertus, statistiniai perdavimai neskatina papildomų atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumų diegimo, nebent parduodančioji šalis pajamas skiria naujiems atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams.

Jei siekiama sukurti ar išbandyti (naujas) technologijas, taip pat gali būti vykdomi **bendri projektai**. **Bendros paramos schemas** yra sudėtingiausias bendradarbiavimo mechanizmas, dėl kurio patiriamos didžiausios sandorio išlaidos. Tačiau dėl bendrų paramos schemų gali padidėti išlaidų efektyvumas ir ilgalaikis rinkos stabilumas bei likvidumas. Kuo didesnė bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos projektuose, kurie įgyvendinami per tam tikrą laiką, apimtis, tuo labiau pateisinamas sudėtingo mechanizmo pasirinkimas.

Taip pat reikėtų pažymėti, kad bendradarbiavimo mechanizmai nėra vienas kitam prieštaraujantys ir kad valstybės narės gali į vieną susitarimą įtraukti daugiau nei vieną mechanizmą. Kalbant apie sąnaudų ir naudos pasidalijimą, rekomenduojama griežtai atskirti kiekvieno projekto sąnaudas ir naudą ir nesumuoti jų derinant kelis projektus.

Paramos formos pasirinkimas

Nors rinka grindžiamo atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimo apimtis auga, ir toliau dažniausiai naudojamos paramos schema. Tai pasakytina ir apie tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Iš esmės valstybės narės gali rinktis, ar naudotis priimančiosios šalies paramos schema, ar atverti prisidedančiosios valstybės narės valstybės narės paramos schema, ar sukurti naują specialiai pritaikytą bendrą paramos schema. Reikia apibrėžti įvairius šios schemos projektavimo elementus. Taip pat reikėtų pažymėti, kad paramos schema nebūtinai reiškia realias paramas išmokas, nes jos gali tapti nebeaktualios, kai yra pasiūlymų už nulinę kainą, t. y. projektų rengėjai nori įgyvendinti projektą be jokių subsidijų.

Priimančiosios šalies paramos schemos pasirinkimas yra pranašesnis, nes juo užtikrinamas sklandus integravimas į nacionalinę reguliavimo sistemą. Priešingai, pasirinkus prisidedančiosios valstybės narės paramos schema, valstybėje narėje, kurioje yra įrenginys, lygiagrečiai bus taikomos dvi schemos, o tai gali prieštarauti jos reguliavimo sistemai. Kita vertus, naujos bendros paramos schemos sukūrimas susijęs su didesnėmis sandorio išlaidomis, tačiau jos pranašumas yra tinkamumas naudoti pagal paskirtį ir didesnis veiksmingumas įgyvendinant didesnius bendradarbiavimo planus. Tokiu atveju reikia identifikuoti nacionalines arba regionines institucijas, atsakingas už schemos valdymą. Valstybės narės taip pat gali pasirinkti priimančiosios arba prisidedančiosios šalies schema kaip atskaitos tašką, tačiau susitarti dėl skirtingų atskirų aspektų projektavimo elementų.

Apibrėžiant paramos schema reikia atsižvelgti į toliau nurodytus elementus, tačiau kiekvienu konkrečiu atveju tiksli struktūra ir ypatumai skirsis.

Išankstinis tyrimas, vietos atranka, leidimų išdavimas ir parengiamieji darbai

Apskritai galima išskirti centralizuotą (vyriausybės vadovaujamą) modelį ir decentralizuotą (rengėjų vadovaujamą) modelį išankstiniam tyrimui, vietos atrankai, leidimų išdavimui ir parengiamiesiems darbams vykdyti. Taikant centralizuotą modelį, valstybė arba valstybinė įstaiga yra atsakinga už šiuos procesus, juos skatina ir prisiima su jais susijusias sąnaudas bei riziką¹². Taikant decentralizuotą modelį, iš anksto apibrėžtoje zonoje projektų rengėjai atranka vietas, jas ištiria ir atlieka parengiamuosius darbus. Priklausomai nuo to, kas iš pradžių padengia išankstinio tyrimo, vietos atrankos ir parengiamųjų darbų išlaidas, gali prireikti kompensacijos.

Tinklo sąnaudų paskirstymo tvarka

Bendradarbiaujančios valstybės narės taip pat turės nuspręsti dėl atsinaujinančiųjų išteklių energijos rengėjų ir perdavimo sistemos operatorių sąsajos, kai kalbama apie tinklo režimą. Taikant „seklųjį“ sąnaudų paskirstymo metodą, atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų rengėjai padengia prijungimo prie artimiausio tinkamo prijungimo taško jau esančiame tinkle (paprastai tai būna pastotė) sąnaudas, o perdavimo sistemos operatoriai – bet kokio reikiamo tinklo stiprinimo sąnaudas. „Seklieji“ sąnaudų metodai yra mažiausių sąnaudų variantas projektų rengėjams (nes tinklo stiprinimo išlaidas paprastai padengia perdavimo sistemos

¹² Centralizuoto modelio elementai įtraukti į 2022 m. gegužės 18 d. Komisijos pasiūlymą peržiūrėti Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos nuostatas, susijusias su leidimų AEI projektams išdavimu (COM(2022) 222 *final*).

operatoriai ir (arba) skirstomųjų tinklų operatoriai), o kartu sudaromos sąlygos užtikrinti tinkamą sąnaudų skaidrumą ir nuoseklumą. Tačiau projektai gali vėluoti dėl būtinų perdavimo sistemos operatorių ir (arba) skirstomųjų tinklų operatorių atliekamų tinklo stiprinimo darbų, kol bus galima įgyvendinti jungtį.

Taikant giluminį sąnaudų paskirstymo metodą, atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų rengėjai turi padengti visas prijungimo sąnaudas, taip pat bet kokias tolesnes tinklo stiprinimo sąnaudas, susijusias su naujo įrenginio integravimu į sistemą. Pagrindinis giluminio sąnaudų paskirstymo metodo trūkumas yra galimai labai didelės pradinės prijungimo sąnaudos, o tinklo stiprinimo sąnaudos paprastai yra neapibrėžtos ir sunkiai prognozuojamos rengėjams¹³. Tačiau taikant šį metodą iš projektų rengėjų dažnai nereikalaujama mokėti sistemos naudojimo mokesčių už vykdomą tinklo stiprinimą.

Galimos ir mišrios formos. Priklausomai nuo tikslios specifikacijos, mišrūs modeliai gali turėti abiejų metodų trūkumų ir (arba) pranašumų.

Finansinės paramos formos

Pagrindinės finansinės paramos formos yra „veiklos parama“ ir „investicinė pagalba“ (išankstinė arba periodinė, pvz., metinė). Svarbiausios veiklos paramos formos yra fiksuotosios priemokos, vienpusės kintamosios priemokos ir abipusės kintamosios priemokos (sandoriai dėl kainų skirtumo)¹⁴.

Fiksuotųjų priemokų atveju bendra parama nepriklauso nuo elektros energijos kainų. Be to, fiksuotąsias priemokas lengviau administruoti, tačiau dėl jų rengėjai patiria galimai didelę rinkos pajamų riziką ir yra skatinami gaminti elektros energiją net tuo metu, kai papildoma gamyba nereikalinga. Ilgalaikė rinkos pajamų rizika gali būti mažinama taikant kintamąsias priemokas, bet dėl to galimas bendrų paramos išlaidų poveikis elektros energijos kainoms, kurios yra mažesnės už vartotojų mokamą vykdymo kainą. Jei teikiama išankstinė arba metinė investicinė pagalba, įrenginiai iš esmės patiria visą elektros energijos rinkos pajamų riziką.

Investicinė pagalba arba parama skiriasi nuo veiklos paramos tuo, kad dalis projekto investicinių sąnaudų padengiama prieš pradėdant eksploatuoti įrenginį ir gaminti elektros energiją. Nors investicinė pagalba retai teikiama valstybių narių lygmeniu, tikimasi, kad ji taps vis aktualesnė, atsižvelgiant į ES finansavimo mechanizmus, pavyzdžiui, naują tarpvalstybinių projektų finansavimo liniją pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę (EITP).

Priimant sprendimą dėl finansinės paramos modelio, rekomenduojama pradėti diskusiją nuo dalyvaujančiose valstybėse narėse galiojančių paramos schemų modelių, jei bent vienoje iš bendradarbiaujančių šalių yra nacionalinė schema, taikoma atitinkamai technologijai. Jei bendradarbiaujančiose valstybėse tokios schemos nėra, pavyzdžiu galėtų būti valstybių narių, turinčių panašių savybių ir tikslų, patirtis. Priimdamos sprendimą dėl projektavimo elementų, bendradarbiaujančios valstybės turėtų siekti užtikrinti reguliarių naujo įrenginio eksploatavimą ir priežiūrą, kuo labiau sumažinti būtinas paramos išlaidas per visą jo eksploatavimo laikotarpį.

¹³ Tai daugiausia susiję su tinklo poveikiu, tačiau neapibrėžtis gali būti susijusi ir su reguliavimo pokyčiais.

¹⁴ Taikant vienpusių priemokų sistemą, jei rinkos kaina yra mažesnė už aukciono vykdymo kainą, gamintojai gauna paramą, kuri padengia skirtumą, o jei rinkos kaina yra didesnė, jie gali pasilikti pajamų perviršį. Abipusė priemoka veikia panašiai, tačiau pajamų perviršį turi grąžinti gamintojas. Taikant fiksuotųjų priemokų sistemą, prie rinkos kainos gamintojai papildomai gauna fiksuotą pajamų perviršio sumą.

apriboti per didelės arba per mažos kompensacijos riziką, apskritai sumažinti finansinę riziką ir apsvarstyti paramos schemos poveikį vartotojams.

Tarpvalstybinio bendradarbiavimo atveju valstybės narės gali taikyti kintamąją priemoną (vienpusę arba abipusę), pavyzdžiui, sandorius dėl kainų skirtumo. Sandoriais dėl kainų skirtumo visų pirma užtikrinamas kainų stabilumas ir kartu ribojamas pernelyg didelis nenumatytas pelnas, kurį galima gauti esant labai aukštomis rinkos kainoms. Svarbu pažymėti, kad veikiant dviem elektros energijos rinkoms, kuriose vyrauja dvi skirtingos elektros energijos kainos, reguliavimo institucijai (-oms) sudėtingiau apskaičiuoti paramos išmokas ir gali padidėti rizika investuotojams į atsinaujinančiųjų išteklių energiją. Dėl to išauga administracinės ir sandorio išlaidos, gali prireikti kompensacinių išmokų, kurias nelengva *ex ante* įvertinti. Todėl, siekiant sumažinti šią riziką, valstybės narės turėtų iš anksto susitarti dėl orientacinės rinkos. Jei tokios kliūtys bus įveiktos, pagal bendras paramos schemas gali būti teikiamos veiksmingesnės ir mažesnės paramos sumos, būtinos bet kokiam atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų investicijų deficitui padengti, nei pagal nacionalines paramos schemas, taip sumažinant bendrą paramos sumą, kurią finansuoja kiekvienos valstybės narės mokesčių mokėtojai.

Nors į veiksmų, kurių gali imtis valstybės narės, svarstančios galimybę įgyvendinti tarpvalstybinius bendradarbiavimo projektus atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, taikymo sritį tai nepatenka, svarbu pažymėti, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų rengėjai gali turėti galimybę pasinaudoti kitais konkurencingo finansavimo šaltiniais, pavyzdžiui, Europos investicijų banko (toliau – EIB) priemonėmis, arba susitarti dėl elektros energijos pirkimo sutarčių (toliau – EEPS) su užsakovais.

Konkurso ir (arba) aukciono projektas

Apskritai, kalbant apie paramą atsinaujinančiųjų išteklių energijai Europos Sąjungoje, administraciniais metodais nustatytų tarifų arba kvotų svarba mažėja, o aukcionų reikšmė didėja. Yra daug galimybių rengti konkursus ir (arba) aukcionus paramai atsinaujinančiųjų išteklių energijai skirti. Svarbiausi projekto elementai yra aukciono technologija, apimtis, laikas, pasiūlymo dydis, išmokamos paramos rūšis, išankstinės atrankos ir sutarties skyrimo kriterijai, taip pat tai, ar naudojami kelių, ar atskirų pozicijų konkursai.

Bendradarbiavimo atveju aukcionai gali būti įvairių formų, visų pirma vienašaliai, abipusiai ir bendri aukcionai. Pasirinktas aukciono tipas savo ruožtu turės įtakos paramos mechanizmui, pvz., **vienašaliuose aukcionuose** bus taikoma prisidedančios šalies paramos schema, t. y. vienašališkai atveriamą paramos schema priimančiosios valstybės narės projektams. **Abipusiuose aukcionuose** abi šalys atveria savo atitinkamas paramos schemas, o **bendruose aukcionuose** bendradarbiaujančios šalys sukuria specialiai pritaikytą paramos schemą, kad ji būtų suderinta su visais bendradarbiavimo projekto aspektais. Paprastai valstybė narė, mokanti paramos išlaidas, turėtų gauti atitinkamus AEI statistinius duomenis. Valstybės narės taip pat gali sudaryti skirtingus susitarimus dėl pasiektų tikslų perdavimo laikotarpio ir dėl to, ar dalių perleidimas prisidedančiajai valstybei narei tęsiamas pasibaigus paramos laikotarpiui iki įrenginio techninio eksploatavimo pabaigos. Tai turės įtakos sąnaudų ir naudos pasidalijimui. Pavyzdžiui, valstybės narės gali susitarti, kad įrenginys pradės prisidėti prie priimančiosios

šalies tikslo pasiekimo pasibaigus paramos laikotarpiui, kad būtų kompensuota už vietos suteikimą ir faktą, kad ji patiria sistemos integracijos išlaidų.

Bendradarbiavimo finansavimas

Valstybės narės ne tik pasirinks bendradarbiavimo mechanizmą ir (atitinkamais atvejais) suderins paramos schemos projektavimo elementus, bet ir turės susitarti dėl bendradarbiavimo finansavimo ir galimai dėl paramos išlaidų susigrąžinimo¹⁵. Pagrindinės finansavimo galimybės yra viešieji finansavimo šaltiniai (nacionaliniai biudžetai, ES finansavimo mechanizmai ir fondai), paramos mokesčiai vartotojams arba mišrios formos, t. y. jų deriniai. Viešieji finansavimo šaltiniai iš esmės yra visų mokesčių mokėtojų lėšų perskirstymas energijos vartotojams, o mokesčiais atsinaujinančiųjų išteklių energijos sąnaudos perskirstomos elektros energijos vartotojams, padidinant elektros energijos kainą. Valstybės narės taip pat gali nuspręsti dalį išlaidų finansuoti iš vieno šaltinio, o likusią dalį – iš kito. 2022 m. valstybės pagalbos klimato ir aplinkos apsaugai ir energetikai gairėse¹⁶ pateikiama sistema, pagal kurią valstybės institucijos gali veiksmingai ir kuo mažiau iškraipydamos konkurenciją remti Europos žaliojo kurso tikslus.

---

¹⁵ Kiekviena bendradarbiaujanti šalis taip pat gali nuspręsti, kaip susigrąžinti paramos išlaidas nacionaliniu lygmeniu, išskyrus bendrą paramos schemų atvejus.

¹⁶ 2022/C 80/01.

3 SAŃAUDŲ IR NAUDOS ANALIZĖ – SAŃAUDŲ IR NAUDOS PASIDALIJIMO PAGRINDAS

Atliekant bendradarbiavimo projektų sąnaudų ir naudos analizę sistemiškai nustatomas ir palyginamas visas konkretaus bendradarbiavimo projekto poveikis – teigiamas ar neigiamas, planuotas ar neplanuotas, tiesioginis ar netiesioginis. Sąnaudų ir naudos analizė iš esmės apima projekto poveikį visose dalyvaujančiose valstybėse narėse.

Norint nustatyti, ar numatomu bendradarbiavimo projektu sukuriama grynoji socialinė nauda, būtina identifikuoti sąnaudas ir naudą, įvertinti jas kiekybiškai ir palyginti tarpusavyje. Kai nauda, diskontuota iki dabartinės vertės, yra didesnė už sąnaudas per nustatytą laikotarpį, bendradarbiavimo projekto grynoji dabartinė vertė yra teigiama ir jis laikomas naudingu visuomeniniu, holistiniu požiūriu.

Be to, projekto grynoji dabartinė vertė lyginama su alternatyvaus projekto, pagal kurį atsinaujinantieji energijos ištekliai būtų naudojami be bendradarbiavimo (priešingos padėties scenarijus), grynoji dabartinė vertė. Priešingos padėties scenarijaus projektas visų pirma turėtų realiai atspindėti galimą alternatyvią projekto rengėjų projekto struktūrą, kad būtų pasiekti jų tikslai, atitinkantys Europos ir nacionalinius klimato ir energetikos tikslus, jei bendradarbiavimas neįvyktų. Jei bendradarbiavimo projekto grynoji dabartinė vertė yra didesnė nei jo priešingos padėties scenarijaus projekto grynoji dabartinė vertė, bendradarbiavimo projektas laikomas naudinga sisteminiu požiūriu ir galima pradėti tolesnius veiksmus.

Norint nuspręsti, ar tęsti bendradarbiavimo projektą, ar ne, būtina atlikti išsamią sąnaudų ir naudos analizę.

Bendradarbiaujančios valstybės narės, norėdamos inicijuoti sąnaudų ir naudos analizę, gali remtis esamomis metodikomis ir praktika. Iš esmės tai yra, be kita ko, Gairės dėl 2014–2020 m. sanglaudos politikos srities investicinių projektų sąnaudų ir naudos analizės¹⁷ ir kiti metodai, pavyzdžiui, Europos investicijų banko (EIB) taikomas investicinių projektų ekonominio vertinimo metodas¹⁸. Atitinkamos gairės dėl AEI gamybos įrenginių pateikiamos tarpvalstybinių AEI projektų pagal EITP sąnaudų ir naudos analizės principuose, kuriuose rekomenduojama parengti išsamų, tačiau lengvai valdomą rodiklių rinkinį¹⁹. Tinklo plėtros ir investiciniams projektams svarbiausias šaltinis yra visos energetikos sistemos sąnaudų ir naudos analizės metodika, taikoma elektros tinklo investicijų projektams pagal Reglamentą (ES) 2022/869 (toliau – TEN-E reglamentas)²⁰. Pagal jį ENTSO-E atlieka sąnaudų ir naudos analizę įgyvendindamas dešimties metų tinklo plėtros plano procesą. Tarpvalstybinės elektros

¹⁷ Žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2014/guide-to-cost-benefit-analysis-of-investment-projects-for-cohesion-policy-2014-2020.

¹⁸ „Ekonominis EIB investicinių projektų vertinimas. Peržiūrėta 2013 m. kovo mėn. versija“, https://www.eib.org/attachments/thematic/economic_appraisal_of_investment_projects_en.pdf.

¹⁹ „Tarpvalstybinių projektų indėlio įgyvendinant bendrusius kriterijus ir Reglamento (ES) 2021/1153, kuriuo nustatoma Europos infrastruktūros tinklų priemonė, priedo IV dalyje numatytos sąnaudų ir naudos analizės rengimo metodika“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021SC0429&qid=1564520971474>.

²⁰ Žr. <https://tyndp.entsoe.eu/cba>

energijos infrastruktūros atveju kaip atskaitos taškas naudojama ENTSO-E parengta ir Europos Komisijos patvirtinta sąnaudų ir naudos analizės metodika.

Gamybos įrenginių sąnaudų ir naudos analizės rodikliai

Siekdamos, kad sandorio išlaidos būtų kuo mažesnės, bendradarbiaujančios šalys, rengdamos sąnaudų ir naudos analizę, daugiausia dėmesio skiria svarbiausioms tiesioginių ir netiesioginių sąnaudų ir naudos kategorijoms, atsirandančioms dėl jų galimo bendradarbiavimo. Nors esama tam tikrų rodiklių, kurie greičiausiai bus įtraukti atliekant visas sąnaudų ir naudos analizes, pvz., energijos gamybos sąnaudos, valstybės narės turi tam tikrą laisvę bendrai susitarti dėl tų sąnaudų ir naudos kategorijų, į kurias jos nori atsižvelgti. Paprastai kuo pažangesnis planavimo procesas, tuo išsamesnė sąnaudų ir naudos analizė ir svarstomų rodiklių sąrašas. Iš esmės bendradarbiaujančioms šalims rekomenduojama pradėti nuo paprastos ir ne visiškai išsamios sąnaudų ir naudos analizės, kurią, vykstant procesui, galima palaipsniui papildyti didesniu rodiklių skaičiumi.

Apskritai, pereinant nuo „paprasto bendradarbiavimo“ prie sudėtingesnių formų, pvz., projektų, kuriuose derinami infrastruktūros ir gamybos išteklių, bendradarbiavimo sąnaudų ir naudos vertinimo metodas taip pat taps išsamesnis ir apims papildomus ir skirtingus rodiklius.

Paramos išlaidų nereikia įtraukti į sąnaudų ir naudos analizę, nes jos perkeliamos visuomenei, tačiau jas primygtinai rekomenduojama kiekybiškai įvertinti dar rengiant sąnaudų ir naudos analizę²¹.

Sąnaudų ir naudos analizės apribojimai

Nors sąnaudų ir naudos analizė yra būtina, kad būtų galima nuspręsti, ar tęsti bendradarbiavimo projektą, reikia pripažinti, kad ji turi tam tikrų reikšmingų apribojimų, į kuriuos bendradarbiaujančios šalys turi atsižvelgti. Kaip pirmiau minėta, rengiant sąnaudų ir naudos analizę reikia rasti pusiausvyrą tarp siekio apriboti sudėtingumą ir sandorio išlaidas iki valdomo lygio ir siekio įtraukti visus svarbius veiksniai. Tai gali būti nelengva užduotis, ypač jei projektas dar tik pradedamas įgyvendinti. Todėl būtina naudoti prielaidas ir subjektyvius vertinimus.

Galiausiai, sąnaudų ir naudos analize taip pat nebus suteikta jokių išvalgų apie projekto poveikį įvairioms suinteresuotųjų šalių grupėms. Nepaisant teigiamos gryniosios dabartinės vertės, įmanoma ir net tikėtina, kad įgyvendinus projektą ne visi paveiktieji subjektai gaus naudos. Tai ypač svarbu kitame – sąnaudų ir naudos pasidalijimo – etape.

---

²¹ Jei atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektui įgyvendinti būtina valstybės pagalba, finansavimo trūkumo analizė, atlikta pagal Valstybės pagalbos klimato, energetikos ir aplinkos apsaugos srityje gaires (angl. CEEAG), turėtų atitikti pagrindines sąnaudų ir naudos analizės prielaidas.

4 SAŃAUDŲ IR NAUDOS PASIDALIJIMO METODAI

Tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektais paprastai sukuriamas unikalus sąnaudų ir naudos, kurios pasiskirsto asimetriškai, derinys. Taikydamos sąnaudų ir naudos analizės metodą bendradarbiaujančios šalys gali nustatyti, ar projektas yra naudingas visuomenei ir ar jį iš esmės verta įgyvendinti. Tačiau atliekant sąnaudų ir naudos analizę nepateikiami teiginiai apie poveikio paskirstymą tarp dalyvaujančių šalių ir atskirų suinteresuotųjų šalių.

Bendradarbiavimo mechanizmų naudojimas duoda naudos, pavyzdžiui, mažina tikslų laikymosi išlaidas. Vis dėlto šie pranašumai gali būti nevienodai paskirstyti tarp dalyvaujančių valstybių narių. Dėl to iš esmės kyla naudos paskirstymo problema, o uždavinys yra rasti tokį paskirstymo problemos sprendimą, kad visos dalyvaujančios valstybės narės galėtų gauti bendradarbiavimo naudą ir kad paskirstymas būtų laikomas teisingu bendradarbiaujančioms šalims, atitinkančiu kiekvienos šalies indėlį. Kadangi nėra centrinės rinkos šiam paskirstymui, bendradarbiaujančios šalys turi derėtis dėl sąnaudų pasidalijimo metodo arba priimti naudos paskirstymo mechanizmą pagal iš anksto sutartus kriterijus, taisykles ar formules.

Apskritai bendradarbiaujančios šalys turi atsakyti į du pagrindinius klausimus. Pirma, kokių finansiniu mechanizmu ir kokia kaina prisidedančioji šalis prisidės prie projekto paramos išlaidų padengimo? Antra, ar ir kokių mechanizmu prisidedančioji šalis kompensuos priimančiajai šaliai šalies viduje patirtas išlaidas? Abu šie klausimai turi tiesioginės įtakos sąnaudų ir naudos pasidalijimui, kai paprastai viena šalis kompensuoja kitos šalies sąnaudas.

Vis dėlto pagrindinė kompensavimo logika yra paprasta – suinteresuotosios šalys, kurios patiria sąnaudų, bet negauna (pakankamos) naudos iš bendradarbiavimo projekto, turėtų gauti atitinkamą kompensaciją. Iki šiol dauguma išlaidų pasidalijimo arba kompensavimo atvejų buvo susiję tik su tinklo infrastruktūra, kuriai taikomos Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros rekomendacijos ir gairės²², o gamybos įrenginių teikiamos naudos ir patiriamų sąnaudų pasidalijimas buvo grindžiamas selektyviu ir pragmatišku požiūriu, siekiant nustatyti pagrindines sąnaudas ir naudą, į kurias reikia atsižvelgti. Pagrindiniai nagrinėjami elementai paprastai yra paramos išlaidos ir AEI statistiniai duomenys valstybių narių lygmeniu. Dėl atitinkamos kompensacijos susitariama pagrindinių susijusių šalių ir (arba) jų atstovų derybų metu.

Sąnaudų ir naudos pasidalijimo principai

Sąnaudų ir naudos pasidalijimas turėtų būti pagrįstas sąžiningumo principu, t. y. kai nė viena šalis dėl bendradarbiavimo negauna neproporcingos naudos ir (arba) nepatiria neproporcingų išlaidų, o visoms šalims kompensuojama proporcingai jų indėliui, **įvykdomumo principu**, t. y. kai procesas supaprastinamas ir sandorio išlaidos sumažinamos iki valdomos sumos, atrinkus svarbiausias šalis ir sąnaudų bei naudos kategorijas, ir

---

²² Kalbant apie infrastruktūrą, Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros paskelbtoje Ketvirtojoje stebėsenos ataskaitoje dėl tarpvalstybinio sąnaudų paskirstymo sprendimų atskleista, kad daugumoje transeuropinių energetikos projektų, susijusių su tarpvalstybine infrastruktūra, pasirenkami „tradiciniai“ sąnaudų paskirstymo metodai. Daugumoje projektų sausumoje taikomas vadinamasis „teritorinis principas“, pagal kurį kiekviena šalis padengia su projekto įgyvendinimu savo teritorijoje susijusias išlaidas, nepaisant naudos, kurią projektas gali atnešti kitoms šalims, o projektų jūroje atveju vyrauja 50:50 sąnaudų paskirstymo principas. Šis metodas gali būti neveiksmingas, pavyzdžiui, naujų sudėtingųjų tinklų jūroje, kurie gali turėti įtakos didesniai šalių skaičiui, atveju.

faktinėmis sąnaudomis ir nauda (ir tik vėlesniame etape galimi susitarimai, kuriais leidžiama nuo jų nukrypti).

Be pirmiau išvardytų trijų principų, idealiu atveju suinteresuotosios šalys turėtų taikyti ilgalaikę perspektyvą ir vertinti ne tik trumpalaikius, bet ir ilgalaikius bendradarbiavimo rezultatus.

Paveiktosios suinteresuotosios šalys

Apskritai, bendrą impulsą bendradarbiavimo projektams turėtų duoti vyriausybės. Todėl galiausiai jos norės gauti bendrą grynąją naudą iš bendradarbiavimo (įskaitant visus įrenginio komponentus). Taip pat galima daryti prielaidą, kad daugumos tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektų atveju valstybės narės arba trečiosios šalys patiria didžiausias sąnaudas ir gauna didžiąją dalį naudos. Todėl jos yra įprastos derybų šalys ir pagal nutylėjimą atstovaus savo suinteresuotosioms šalims.

Nors bendradarbiavimo projektas gali turėti įtakos didesniai suinteresuotųjų šalių skaičiui, tikėtina, kad tik kelios iš jų patirs didelį poveikį. Pagrindinės suinteresuotosios šalys, kurioms bendradarbiavimo projektai daro poveikį, yra valstybės narės ir (arba) trečiosios šalys (atstovaujančios savo piliečiams, t. y. elektros energijos vartotojams), gamybos įrenginių plėtotojai, perdavimo sistemos operatoriai arba kiti infrastruktūros projektų rengėjai (pvz., hibridinių projektų ir kartais radialinių projektų jūroje atveju) ir nacionalinės reguliavimo institucijos. Taip pat rekomenduojama aktyviai ir iš anksto įtraukti pilietinę visuomenę į bendradarbiavimo projektų rengimą.

Tačiau, siekdamas supaprastinti derybas ir sumažinti sandorio išlaidas, bendradarbiaujančios šalys turėtų stengtis, kad faktinėse derybose dalyvautų kuo mažiau šalių, ypač esant nesudėtingoms sąlygoms. Paprastai jose turėtų dalyvauti nacionalinių vyriausybių atstovai. Kitos nacionalinės suinteresuotosios šalys gali būti tiesiogiai įtrauktos į derybas arba į lygiagrečiai vykstančius procesus nacionaliniu lygmeniu.

Kitas suinteresuotąsias šalis galima įtraukti, pavyzdžiui, joms pasiekus tam tikrą slenkstinę ribą, pvz., atitinkamą visų grynųjų sąnaudų procentinę dalį. Kai kuriais atvejais bendradarbiavimo projektas gali turėti įtakos trečiųjų valstybių suinteresuotosioms šalims, todėl į jas gali tekti atsižvelgti šio proceso metu.

Svarstymai dėl dalijimosi paramos išlaidomis ir AEI statistiniais duomenimis

Bendradarbiaujančios šalys galiausiai turės susitarti dėl pasidalijimo mechanizmo, pagal kurį būtų paskirstoma bendradarbiavimo nauda. Sąnaudų ir naudos pasidalijimo modeliai labiausiai skirsis priklausomai nuo to, kaip juose traktuojamos paramos išlaidos.

Daugeliu bendradarbiavimo atvejų paramos išlaidos bus padalytos tarp prisidedančiosios šalies ir priimančiosios šalies, tačiau gali būti atveju, kai paramos išlaidas vienašališkai padengia prisidedančioji šalis. Jei priimančioji šalis yra suinteresuota išsaugoti dalį AEI statistinių duomenų, kad galėtų pasiekti savo nustatytą rodiklį, prisidedančioji ir priimančioji šalys galėtų susitarti, kad abi prisidės prie paramos išlaidų padengimo. Kad priimančiajai šaliai būtų kompensuojamos visos vietos lygmeniu patirtos išlaidos, pavyzdžiui, sistemos integracijos

išlaidos, jos gaunama AEI dalis turėtų būti didesnė už jos indėlį – paramos išlaidų dalį. Kita vertus, taip pat galima atsižvelgti į vietoje gaunamą naudą, pavyzdžiui, energijos tiekimo saugumo naudą.

Proporcinis metodas

Perduodamų AEI statistinių duomenų dalis priklauso nuo to, kiek prisidedančioji šalis prisideda prie paramos išmokų. Pagal šį proporcinį metodą valstybei narėi, kuri sumoka pusę paramos išlaidų, taip pat būtų perduota pusė tikslinių AEI statistinių duomenų. Šis dydis gali būti koreguojamas, jei yra kitų sąnaudų arba naudos rodiklių, kuriuos bendradarbiaujančios šalys laiko svarbiais.

Perdavimo fiksuotosios priemokos metodas

Arba kitu atveju bendradarbiaujančioms šalims gali būti patogiau susitarti dėl perdavimo kainos. Tai reikštų, kad priimančioji valstybė narė pridėtų fiksuotąją priemoką už perduotą atsinaujinančiųjų išteklių energijos statistinį vienetą, pvz., EUR/kWh, kad padengtų savo (netiesiogines) išlaidas. Priemoką turėtų mokėti prisidedančioji valstybė narė arba tiesiogiai projekto rengėjas. Be to, ji galėtų būti susieta su technologija.

Fizinis arba virtualus elektros energijos perdavimas bendradarbiavimo projektuose

Bendradarbiavimo projektus taip pat galima atskirti pagal tai, ar juos įgyvendinant būtinas fizinis pagamintos elektros energijos perdavimas. Toks perdavimo būdas gali būti ypač patrauklus šalims, pageidaujantiems padidinti savo ilgalaikį energetinį saugumą. Be to, taip galima padidinti visuomenės pritarimą bendradarbiavimo projektui prisidedančiojoje šalyje ir padaryti projektą labiau „apčiuopiamą“. Tačiau fizinis elektros energijos perdavimas ne visada gali būti tinkamas, nes su juo susiję specifiniai techniniai sunkumai ir reikalinga pakankama jungčių ir elektros tinklo infrastruktūra tarp bendradarbiaujančių šalių. Fizinio elektros energijos perdavimo reikalavimą įgyvendinti gali tapti sudėtinga, kai bendradarbiaujančios šalys nėra kaimyninės, nes į bendradarbiavimo planavimą ir derybas reikės įtraukti kitas šalis. Todėl daugeliui šalių paprasčiau nereikalauti fizinio elektros energijos perdavimo. Kitas argumentas prieš fizinio elektros energijos perdavimo reikalavimą yra vis didėjanti Europos elektros energijos rinkų tarpusavio sąsaja dėl rinkų susiejimo. Pagal šią logiką fizinis elektros energijos perdavimas galėtų prieštarauti elektros energijos vidaus rinkos principams, t. y. veiksmingiausia tarpvalstybinių pajėgumų naudojimui. Kalbant apie bendrus projektus su trečiosiomis šalimis, reikėtų pažymėti, kad Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 11 straipsnyje reikalaujama pakankamo jungties pajėgumo, kad pagaminta elektros energija būtų įskaiciuota į valstybės narės atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį²³.

Ribinės sąlygos

Sąnaudų ir naudos paskirstymui bendradarbiavimo projektuose, susijusiuose su AEI, didelę įtaką daro keli veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti. Būtina nurodyti visas ribines sąlygas, kurios turi įtakos projekto veikimui ir jo integracijai į platesnę energetikos sistemą, nes jos turės įtakos sąnaudų ir naudos rodikliams.

²³ Visų pirma žr. Direktyvos (ES) 2018/2001 11 straipsnio 2 dalies a ir c punktus.

Bendradarbiavimo mechanizmas ir paramos išmokos. Be pasirinkto bendradarbiavimo mechanizmo, vienas svarbiausių aspektų yra galimos paramos išmokų išlaidos. Nors paramos išlaidos nėra reikšmingos iš visuomenės perspektyvos, nes jos yra tik vienos šalies pervedimas kitai šaliai (pvz., iš vyriausybės projekto rengėjui), jos tampa aktualios, kai planuojama perduoti AEI dalis.

Vietos atranka ir prijungimo prie tinklo tvarka. Vietos atrankos procesas ir prijungimo prie tinklo tvarka taip pat daro didelį poveikį pradiniam sąnaudų ir naudos paskirstymui bei kompensacijų poreikiui, nes susijusias sąnaudas padengs perdavimo sistemos operatoriai ir jos bus įtrauktos į elektros tinklo tarifus, arba jos bus įtrauktos į aukciono pasiūlymą ir finansuojamos pagal paramos schemą, taigi iš mokesčių mokėtojų lėšų. Tai turi įtakos tam, kuriai šaliai turi būti išmokėta kompensacija.

Paramos išmokos rūšis. Priklausomai nuo paramos išmokos rūšies (t. y. ar tai fiksuotoji, ar kintamoji išmoka) AEI paramos išlaidos yra aiškios nuo pat pradžių arba priklauso nuo elektros energijos rinkos kainų priimančiojoje šalyje arba šalyse, dėl kurių susitarė bendradarbiaujančios šalys, raidos. Atskiriems bendro projekto įrenginiams skiriamos išmokos taip pat gali skirtis, jei skiriasi paramos lygiai. Į šiuos skirtumus reikia atsižvelgti nustatant konkrečių AEI statistinių duomenų vertes.

Praktinis sąnaudų ir naudos pasidalijimo įgyvendinimas

Į paveikslėlyje apžvelgiami konkretūs etapai, kuriais įgyvendinamas sąnaudų ir naudos pasidalijimas bendradarbiavimo projektuose, daugiausia dėmesio skiriant gamybos įrenginiui. Šios priemonės išsamiai paaiškintos tolesniuose skyriuose.

Sąnaudų ir naudos analizės pritaikymas

- Gamybos sąnaudas pakeisti paramos išlaidomis
- Galima pridėti papildomų atitinkamų sąnaudų ir naudos

Sąnaudų ir naudos paskirstymas susijusioms šalims

- Paskirstyti sąnaudas ir naudą tarp šalių, atsižvelgiant į tokius aspektus, kaip AEI įrenginio (-ių) vieta

Sąnaudų priskyrimas pagamintos energijos vienetui

- Susumuoti kiekvienos šalies sąnaudas ir naudą
- Paskirstyti gautą sumą numatomi įrenginio (-ių) pagamintai elektros energijai kiekvienoje šalyje, kad būtų galima apskaičiuoti atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos vieneto „kainą“

Susitarimas dėl perduodamos elektros energijos ir perdavimo į kitą šalį kainos (EUR/kWh)

- Remiantis ankstesniu vertinimu
- Apsvarstyti neapibrėžtis

Pervedamų lėšų institucionalizavimas

- Apsvarstyti poveikį įvairioms suinteresuotosioms šalims
- Nustatyti tinkamas institucijas ir procesus

1 pav. Gamybos įrenginio sąnaudų ir naudos pasidalijimo etapai

1 etapas. Pirminės sąnaudų ir naudos analizės persvarstymas

Išsami visuomenės sąnaudų ir naudos analizė yra būtina sąlyga paskirstant sąnaudas ir naudą valstybėms narėms ir kitoms šalims. Tačiau tai gali būti nepakankamas pagrindas derėtis dėl paskirstymo. Todėl reikės peržiūrėti ir atliktą sąnaudų ir naudos analizę ir išplėsti jos apimtį. Bendradarbiaujančios šalys nukrypsta nuo sąnaudų ir naudos analizėje nustatyto sąnaudų ir naudos sąrašo ir prideda paramos išlaidas. Jos turės apsvarstyti, ar pridėti papildomų sąnaudų ir naudos rodiklių, kurie turės įtakos persvarstytam pradiniam sąnaudų ir naudos pasiskirstymui pagal suinteresuotąsias šalis.

Siekiant išlaikyti suderinamumą su nustatytu pagrindiniu poveikiu, sąnaudų ir naudos pasidalijimas turėtų būti kiek įmanoma labiau grindžiamas sąnaudų ir naudos analize, išlaikant pagrindines ribines sąlygas. Dėl techninių ar teisinių priežasčių ir projekto struktūros detalių sąnaudos ir nauda iš pradžių bus paskirstytos vienai arba kitai šaliai. Šios grynosios sąnaudos ir nauda pagal suinteresuotąsias šalis, nustatytos sąnaudų ir naudos analizėje, bus pradinis bet kokių tolesnių svarstymų išeities taškas. Supratusios pradinį sąnaudų ir naudos paskirstymą, visos suinteresuotos šalys turės susitarti dėl suderinto jų perskirstymo metodo, o kiekviena bendradarbiaujanti šalis galės laisvai perskirstyti nacionalines sąnaudas, atsižvelgdama į nacionalinius ypatumus.

Toliau pateiktoje lentelėje išvardyti sąnaudų ir naudos rodikliai, paveiktosios šalys ir paaiškinta, kaip jie gali būti koreguojami arba įvedami pereinant nuo sąnaudų ir naudos analizės prie sąnaudų ir naudos pasidalijimo. Paprasčiausias būdas yra nukrypti nuo pradinės sąnaudų ir naudos analizės ir gamybos išlaidas tiesiog pakeisti paramos išlaidomis.

Sąnaudų ir naudos rodiklis	Paveiktoji šalis	Poveikis
Gamybos kapitalo išlaidos ir veiklos sąnaudos (CAPEX / OPEX)	Gamybos įrenginio plėtotojai	Gamybos kapitalo išlaidas ir (arba) veiklos sąnaudas iš pradžių padengia gamybos įrenginio plėtotojas, o vėliau jos paprastai refinansuojamos iš rinkos pajamų ir (arba) paramos schemos išmokų.
Rinkos pajamos	Gamybos įrenginio plėtotojai	Priklausomai nuo rinkos organizavimo, plėtotojas gaus pajamų iš elektros energijos rinkos.
Paramos išmokos	Valstybės / gamybos įrenginio plėtotojai	Atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginiams paprastai skiriamos paramos išmokos. Paprastai taikoma valstybės, kurioje yra įrenginys, finansavimo sistema. Galimas paramos išmokų pasidalijimas tarp valstybių nėra rinka pagrįsto perskirstymo poveikis, o esminis

		sprendimas pagal bendradarbiavimo principą.
AEI tikslo pasiekimas	Valstybės narės	Iš pradžių pasiekti AEI tikslai priskiriami valstybei narei, kurioje yra įrenginys. Panašiai kaip ir paramos išmokų atveju, AEI pasiektų tikslų paskirstymas AEI statistinių duomenų forma bus valstybių narių derybų rezultatas.
Poveikis elektros energijos kainai (didmeninė rinkos kaina)	Valstybės	Bendradarbiavimo projektai gali turėti įtakos elektros energijos kainoms atitinkamose prekybos zonose. Savo ruožtu tai veikia vartotojų elektros energijos kainas. Nors mažai tikėtina, kad šis poveikis bus kompensuotas, jis gali būti įtrauktas į bendradarbiavimo projekto politinius svarstymus.
CO2 ir kiti išmetamieji teršalai	Valstybės	CO2 ir su CO2 nesusijusių išmetamųjų teršalų kiekio pokyčiai dėl bendradarbiavimo projekto.
AEI potencialo panaudojimas	Valstybės	Valstybėje, kurioje yra bendradarbiavimo objektas, gali būti mažiau galimybių pasiekti nacionalinį tikslą.
Investicijų į papildomus AEI gamybos pajėgumus atidėjimas	Valstybės	Kitų (nacionalinių) projektų atidėjimas dėl bendradarbiavimo projekto.
Papildomas poveikis	Valstybės	Galimas ir kitoks poveikis, pavyzdžiui, poveikis darbo rinkai, aplinkai, inovacijoms ir pan. Priklausomai nuo šio papildomo poveikio pobūdžio, jį gali būti sunku įvertinti kiekybiškai, tačiau jis gali būti reikšmingas politinėse derybose.
Infrastruktūros kapitalo išlaidos ir veiklos sąnaudos (CAPEX / OPEX)	Perdavimo sistemos operatoriai	Daugeliu atvejų perdavimo sistemos operatorius (-iai) yra atsakingas (-i) už išankstinį infrastruktūros turto finansavimą, įskaitant sujungimą su kranto įrenginiais ir stiprinimą sausumoje. Infrastruktūros kapitalo

		išlaidos ir veiklos sąnaudos apima jungties ir galimas prijungimo prie tinklo sąnaudas. Iš pradžių jos paskirstomos vienam ar keliems perdavimo sistemos operatoriams, o vėliau refinansuojamos per perkrovos ir tinklo mokesčius atitinkamose prekybos zonose ir (arba) šalyse.
Perkrovos mokesčiai	Perdavimo sistemos operatorius	Priklausomai nuo rinkos organizavimo, galimos pajamos perkrovos mokesčių forma.
Papildomas perskirstymas arba perskirstymo rezervai	Perdavimo sistemos operatorius	Įgyvendinus bendradarbiavimo projektą perdavimo sistemos operatoriai gali padidinti arba sumažinti perskirstymą. Perskirstymo sąnaudas perdavimo sistemos operatorius kompensuoja per elektros tinklo tarifus.
Papildomas poveikis, pavyzdžiui, poveikis sistemos lankstumui arba investicijų į infrastruktūrą atidėjimas	Perdavimo sistemos operatorius	Teigiamas arba neigiamas poveikis sistemos lankstumui arba toks poveikis kaip infrastruktūros stiprinimo atidėjimas.

Siekdamos supaprastinti derybas dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo, derybų šalys turėtų stengtis, kad rodiklių, į kuriuos reikia atsižvelgti dalijantis sąnaudomis ir nauda, sąrašas nebūtų per ilgas. Bendradarbiaujančioms šalims svarbiausi rodikliai yra paramos išlaidos ir AEI statistiniai duomenys. Bendradarbiaujančioms šalims leidžiama įtraukti tolesnį poveikį arba svarstyti jį derybose, jei jos tikisi, kad toks poveikis bus reikšmingas poveikio arba politinės svarbos požiūriu.

2 etapas. Sąnaudų ir naudos paskirstymas susijusioms šalims

Kitame etape bendradarbiaujančios šalys paskirsto tarpusavyje visas sąnaudas ir naudą, įskaitant paramos išlaidas, remdamosi sąnaudų ir naudos analizės rezultatais ir iš esmės atsižvelgdamos į tai, kur yra realizuojami ir (arba) pastatyti AEI įrenginiai (didžioji dalis netiesioginio poveikio tenka priimančiajai šaliai). Reikėtų pažymėti, kad kitoms šalims, kurios nėra nei priimančiosios, nei prisidedančiosios šalys, taip pat gali būti daromas poveikis, pvz., dėl tinklo perkrovos problemų. Tokiais atvejais susitarimas dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo galėtų būti taikomas ir toms šalims.

Paskirstymo taisyklės tipui didelę įtaką daro paramos schemos pasirinkimas. Bendradarbiaujančios šalys gali susitarti sukurti bendrą fondą ir (arba) schemą arba įtraukti į bendradarbiavimo projektą vienos iš bendradarbiaujančių valstybių nacionalines paramos schemas, skirtas paramos išmokų srautams administruoti, nustatydamos perdavimo kainą kaip kompensaciją. Bendros paramos schemos atveju bendradarbiaujančios šalys, savaime

suprantama, įsteigs bendrą fondą. Priešingai, statistinių perdavimų ir bendrų projektų atveju labiau tikėtina kompensacija per perdavimo kainas. Galiausiai vyriausybės turės susitarti, ar visus naujus įrenginius pirmiausia priskirti vienai šaliai, ar juos „paskirstyti“ pagal tai, kuri šalis padengia paramos išlaidas. Papildomų sunkumų kyla, kai dar nenuspręsta dėl galutinės įrenginių vietos, nes tokiu atveju galutinis paskirstymas galimas tik paskelbus konkursą. Bet kokių atveju vyriausybėms rekomenduojama susitarti dėl bendrųjų *ex ante* paskirstymo sąlygų ir atlikti *ex post* koregavimą.

3 etapas. Šnaudų paskirstymas pagamintos energijos vienetams

Remdamosi šnaudų ir naudos analize, pagal kurią nustatyta būsimoji bendra gamybos apimtis, išreikšta pagaminta energija (gigavatvalandėmis, GWh), bendradarbiaujančios valstybės paskirsto šnaudas pagamintos energijos vienetams. Pirmiausia reikės susumuoti visas kiekvienos bendradarbiaujančios šalies šnaudas ir naudą, kad būtų nustatyta bendra grynoji nauda ir (arba) grynosios šnaudos kiekvienai šaliai. Kitas etapas – paskirstyti šią sumą būsimaį įrenginio (-ių) pagamintai elektros energijai kiekviename šalyje, kad būtų galima apskaičiuoti vieno pagaminto atsinaujinančiųjų išteklių energijos vieneto kainą. Bendradarbiaujančios valstybės galėtų prisiimti vidutinės vieno įrenginio šnaudas.

4 etapas. Susitarimas dėl kitai šaliai perduotų atsinaujinančiųjų energijos išteklių statistinių duomenų ir perdavimo kainos (EUR/kWh)

Kitame etape valstybės narės turėtų nustatyti perduodamos elektros energijos kiekį ir perduotos elektros energijos kilovatvalandės (kWh) kainą. Perdavimas gali vykti fiziškai arba tik virtualiai, naudojant AEI statistinius duomenis. Perdavimo kaina bus apskaičiuojama pagal visą būsimaį pagamintos elektros energijos kiekį. Apskaičiavus perdavimo kainą, galima pakankamai gerai nustatyti tinkamą jos dydį, tačiau bendradarbiaujančios valstybės turi tam tikrą derybų laisvę, kurią suteikia dėl bendradarbiavimo sutaupytos grynosios šnaudos.

Statistinių perdavimą vykdančios valstybės narės gali susitarti naudoti įvairių rūšių sutartis, pavyzdžiui, *ex post* neatidėliotinių sandorių sutartis, *ex ante* neatidėliotinių sandorių sutartis arba pasirinkimo sandorius. Taip pat galimi šių sutarčių tipų deriniai, kuriais galima būtų sumažinti abiejų šalių riziką. Reikia susitarti dėl vieneto kainos, nukrypstant nuo nacionalinių orientacinių palaikomųjų kainų, nustatytų įvairioms atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijoms, ir atsižvelgti į sandorio išlaidas ir galimas elektros tinklo stiprinimo šnaudas. Netiesioginė nauda priimančiai šaliai atimama.

Taip pat svarbu pripažinti, kad atliekant tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektų *ex ante* analizę visada bus tam tikra neapibrėžtis, kurios neįmanoma pašalinti. Šalys gali įvairiais būdais kovoti su neapibrėžtimi ir ją sumažinti atlikdamos jautrumo analizę ir patvarumo patikras. Paprastesniais bendradarbiavimo atvejais projektų rengėjai gali nuspręsti paprasčiausiai priimti neapibrėžtį ir dėl jos atsirandančius šnaudų ir naudos skirtumus ir politiškai derėtis dėl *ex ante* įnašo. Vis dėlto sudėtingesniais ir visapusio bendradarbiavimo atvejais patartina į bendradarbiavimo susitarimą įtraukti peržiūros sąlygą, kurią prireikus gali aktyvuoti viena arba kita šalis, kad, esant dideliems nukrypimams, būtų galima peržiūrėti šnaudų ir naudos pasidalijimą. Ji gali būti aktyvuojama, pavyzdžiui, nukrypimams pasiekus sutartą ribinę vertę. Trečioji galimybė – nustatyti kompensacijos pasidalijimo taisyklės, kurios galėtų priklausyti, pavyzdžiui, nuo faktinių *ex post* nustatytų būtinųjų paramos išlaidų.

5 etapas. Pervedamų lėšų institucionalizavimas

Galiausiai bendradarbiaujančios šalys turės susitarti dėl lėšų pervedimo būdų. Kalbant apie „valiutą“, kompensacija gali būti išmokama pinigais arba pervedant AEI statistinius duomenis. Nors kompensacijos tarp perdavimo sistemos operatorių paprastai išmokamos pinigais, valstybės gali pasirinkti kompensaciją pinigais, statistinius perdavimus arba abiejų šių būdų derinį.

Nors įsteigti bendrą paramos išmokų fondą yra brangu, jis gali būti naudingas dalyvaujančioms valstybėms pasidalijant riziką ir taip sumažinant kiekvienos iš jų individualią riziką. Jis taip pat gali pasitarnauti siekiant supaprastinti procedūras, ypač jei bendradarbiaujančių šalių yra daugiau nei dvi ir jei vykdomi tolesni panašių parametrų bendradarbiavimo projektai. Jei įsteigiamas bendras fondas, į jį atliekami mokėjimai turėtų būti proporcingi AEI tikslinės sumos pasidalijimui ir sąnaudų bei naudos paskirstymui. Bet kokiu atveju būtų naudinga paskirti vieną bendrą informacinį punktą, kuris būtų atsakingas už tokius pervedimus.

Bendradarbiavimo pavyzdžiai

1 pavyzdys. Statistinis perdavimas

Panagrinėkime dvi valstybes nares (A valstybę narę ir B valstybę narę), kurios susitaria taikyti statistinio perdavimo mechanizmą. Tikimasi, kad A valstybėje narėje (parduodančiojoje šalyje) susidarys atsinaujinančiųjų išteklių energijos perteklius dėl didelio hidroenergijos ir sausumos vėjo potencialo ir ji norėtų parduoti numatomą perteklinį kiekį. Pagrindiniai jos tikslai – prisidėti prie vietinės AEI gamybos sąnaudų padengimo ir sumažinti našta šalies elektros energijos vartotojams. Šalyje sukurtas teisinis statistinių perdavimų naudojimo pagrindas, kuris šiuo atveju bus pasitelktas pirmą kartą. B valstybė narė (prisidedančioji šalis) negali pasiekti savo nacionalinių tikslų naudodama tik nuosavus išteklius ir savo nacionalinės teisės aktuose bei pagrindiniuose strateginiuose dokumentuose įtvirtino statistinių perdavimų naudojimą, numatydama, kad ji turės jais pasinaudoti, kad pasiektų savo nacionalinius AEI tikslus.

Siekdamos padidinti planavimo saugumą, abi valstybės narės pasirinko *ex ante* nustatyti perdavimo kainą ir minimalų atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekį, kuriuo bus prekiaujama. A valstybė narė nori sudaryti šį susitarimą, nes ji ketina gerokai viršyti savo nacionalinį AEI tikslą ir tikrai sukurs AEI perteklių.

Kalbant apie sąnaudų ir naudos pasidalijimą, pagrindinės sąnaudos, į kurias reikia atsižvelgti, yra paramos išlaidos. Šių išlaidų lygis priklauso nuo to, ar taikomos vidutinės, ar ribinės sąnaudos ir kokios etaloninės technologijos yra naudojamos.

Bendradarbiavimas taip pat susijęs su sandorio išlaidomis. Kadangi galima numatyti, kad šios išlaidos bus palyginti nedidelės ir vienodai paskirstytos tarp A ir B valstybių narių, dalijantis sąnaudomis ir nauda jų būtų galima nepaisyti. Priimančioji šalis galėtų patirti atitinkamą netiesioginį poveikį, pavyzdžiui, išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo, sistemos integracijos išlaidų ir tiekimo saugumo prasme, tačiau ginčytina, ar toks poveikis gali būti priskirtas bendradarbiavimo mechanizmui, nes A valstybė narė jau buvo sukaupusi AEI perteklių *prieš* sudarydama statistinio perdavimo susitarimą su B valstybe nare. Todėl A ir B valstybės narės

susitaria nepaisyti šio poveikio dalijantis sąnaudomis ir nauda ir susitelkti tik į paramos išlaidas.

Pirmiausia A ir B valstybės narės turės susitarti dėl perdavimo kainos apatinės ir viršutinės ribų. Siekdama nustatyti derybų minimalią kainą, A valstybė narė turėtų atsižvelgti į nacionalinės paramos lygį įvairioms technologijoms. Jei sutariama, kad statistinis perdavimas turi būti pagrįstas technologija, tuomet turėtų būti pasirinkta būtent šiai technologijai skirta palaikomoji kaina. Jei tokio susitarimo nėra, galima apskaičiuoti vidutinę AEI palaikomąją kainą A valstybėje narėje. Ši apskaičiuota kaina būtų naudojama kaip minimali kaina. Kalbant apie viršutinę kainos ribą, ją lemia vietos AEI diegimo kaina B valstybėje narėje. Teoriškai didžiausią kainą, kurią B valstybė narė nori mokėti, taip pat lemia perdavimo kaina, kurią kitos valstybės narės siūlo už statistinius perdavimus. Susitarusios dėl teorinio kainų intervalo, bendradarbiaujančios valstybės narės turėtų inicijuoti derybas dėl faktinės perdavimo kainos, kuri greičiausiai liks tame intervale. Joms reikės rasti aukso vidurį, kad A valstybė narė gautų pakankamai dideles pajamas, o B valstybė narė mokėtų pakankamai mažą kainą, taip sukuriant naudą abiem pusėms.

2 pavyzdys. Bendras projektas ir statistinis perdavimas, atsižvelgiant į radialinį jūros vėjo elektrinių parką (nenaudojant fizinio tarpvalstybinio elektros energijos perdavimo)

Panagrinėkime tris valstybes nares (A valstybę narę, B valstybę narę ir C valstybę narę), kurios susitaria dėl didelio masto bendro projekto, naudodamos atitinkamą bendradarbiavimo mechanizmą. Bendrą projektą sudaro jūros vėjo elektrinių parkas, kuris bus pastatytas A valstybės narės (priimančiosios šalies) išskirtinėje ekonominėje zonoje (toliau – IEZ), o B valstybė narė (toliau – prisidedančioji šalis) prisideda prie paramos išlaidų. Be to, prisidedančioji šalis ir C valstybė narė susitaria dėl papildomo statistinio perdavimo, atitinkančio 10 % naudos, gautos iš bendro projekto metu pagamintos atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos, už sutartą kainą. C valstybei narei reikia tik įsigyti iš anksto nustatytą AEI statistinių duomenų kiekį, kad greičiau pasiektų savo nacionalinius AEI tikslus, bet ji neturi jokio kito konkretaus intereso bendrame projekte.

Prisidedančioji šalis yra projekto varomoji jėga ir koordinuoja kitų šalių dalyvavimą. Tam nereikia fiziškai importuoti elektros energijos, projekte nėra jungties funkcijos, o vėjo elektrinių parkas bus sujungtas su priimančiosios šalies kranto įrenginiais radialine jungtimi. Bendradarbiaudamos šiame bendrame projekte, priimančioji ir prisidedančioji šalys tikisi ekonomiškai efektyviau įgyvendinti savo AEI trajektoriją iki 2030 m. ir vėliau ir kartu gauti papildomos ekonominės, aplinkosauginės ir socialinės naudos, susijusios su darbo vietų kūrimu ir energijos tiekimo saugumo didinimu.

Kadangi ir priimančioji, ir prisidedančioji valstybės narės pageidauja, kad projekto metu gauti AEI statistiniai duomenys būtų įskaičiuoti į jų nacionalinius tikslus, jos abi sutinka prisidėti prie paramos išmokų. Darome prielaidą, kad jos nekurs bendros paramos schemos, bet veikiausiai susitars naudoti savo nacionalines schemas, kurios jau taikomos jūros vėjo energijos gamybai, t. y. kiekviena valstybė narė jūros vėjo elektrinių parką traktuos taip, tarsi jis būtų jos atsinaujinančiųjų išteklių paramos schemos dalis. Projekto sutartis sudaroma bendro konkurso būdu. Susitarta, kad bus taikoma priimančiosios valstybės narės orientacinė kaina, t. y. prisidedančioji valstybė narė patvirtins priimančiosios valstybės narės orientacinę kainą savo

paramos sistemoje kaip pagrindą priemokai nustatyti. Kadangi kalbama apie projektą–pradininką, suteikiama išimtis pagal prisidedančiosios šalies nacionalinę paramos schemą, kuri paprastai netaikoma.

Priimančioji ir prisidedančioji valstybės narės pasirašo bendradarbiavimo susitarimą dėl bendro projekto. Aukšto lygio politiniame susitarime teigiama, kad kiekvienai iš jų skiriamas toks projekto AEI statistinių duomenų kiekis, kuris atitinka tos šalies remiamos elektros energijos kiekį. Kadangi jūros vėjo elektrinių parkas yra priimančiosios šalies IEZ, jam pagal nutylėjimą bus priskirti AEI statistiniai duomenys, kuriuos vėliau reikės perskirstyti pagal susitarimą.

Priimančioji ir prisidedančioji šalys atlieka sąnaudų ir naudos analizę, nustatydamos svarbiausius sąnaudų ir naudos elementus bei jų poveikį. Atlikdamos sąnaudų ir naudos analizę, jos nusprendė daugiausia dėmesio skirti energijos gamybos sąnaudoms, sistemos integracijos išlaidoms, išmetamam ŠESD kiekiui, oro ir kitai vietos taršai, energijos tiekimo saugumui ir inovacijų poveikiui. Siekiant nustatyti jų poveikį sąnaudų ir naudos pasidalijimui, taip pat įtrauktos ir įvertintos paramos išlaidos ir poveikis AEI statistiniams duomenims.

	A valstybė narė (priimančioji šalis)	B valstybė narė (prisidedančioji šalis)	C valstybė narė (statistinis perdavimas)
Pagaminta atsinaujinančiųjų išteklių energija	40 %	60 %	Netaikoma
AEI statistiniai duomenys	40 %	50 %	10 %
Paramos išlaidos	40 %	60 %	Netaikoma
Sistemos integracijos išlaidos²⁴	100 %	Netaikoma	Netaikoma
Išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas	40 %	60 %	Netaikoma
Oro ir kita vietos tarša	40 %	60 %	Netaikoma
Energijos tiekimo saugumas	40 %	60 %	Netaikoma

²⁴ Apmoka perdavimo sistemos operatorius.

Abi bendradarbiaujančios šalys susitaria, kad dalijantis sąnaudomis ir nauda daugiausia dėmesio bus skiriama tik paramos išlaidoms, AEI statistiniams duomenims ir sistemos integracijos išlaidoms, o visi kiti sąnaudų ir naudos elementai bus atmesti.

Kitame etape priimančioji ir prisidedančioji šalys susumuoja visas kiekvienos iš jų sąnaudas ir naudą. Taip gaunama bendra grynoji nauda ir (arba) sąnaudos kiekvienai valstybei narei. Kadangi priimančioji šalis padengia visas sistemos integracijos išlaidas, ji patiria grynujų sąnaudų ir reikalauja, kad sistemos integracijos išlaidos būtų įtrauktos į perdavimo kainą.

Apskritai derybų dėl perdavimo kainos erdvę lemia santykinis bendradarbiaujančių valstybių narių įnašas į paramos išlaidas. Priklausomai nuo to, ar paramos išlaidos yra didesnės prisidedančioje valstybėje narėje, palyginti su priimančiąja valstybe nare arba atvirkščiai, viena ar kita valstybė narė turės naudos iš bendradarbiavimo, susijusio su paramos išmokomis. Apskritai perdavimo kainos apatinė riba nustatoma pagal A arba B valstybės narės patirtas papildomas paramos išlaidas, o viršutinė riba – pagal visas sutaupytas paramos išlaidas.

Darykime prielaidą, kad su konkrečia technologija susijusios paramos išlaidos yra didesnės prisidedančiojoje valstybėje narėje, palyginti su priimančiąja valstybe nare. Taigi, bendradarbiaujant sutaupoma išlaidų prisidedančiojoje valstybėje narėje, o priimančiojoje valstybėje narėje paramos išlaidos gali padidėti (palyginti su nebendradarbiavimo atveju). Tačiau bendradarbiaujant sumažėja grynosios sąnaudos, nes bendros paramos išlaidos bendradarbiavimo atveju yra mažesnės, palyginti su nebendradarbiavimo atveju. Šiame pavyzdyje priimančioji valstybė narė patiria didesnių paramos išlaidų, nei būtų patyrusi nebendradarbiavimo atveju, todėl priimančiajai valstybei narei pervedama finansinė kompensacija. Perdavimo kaina bus nustatyta derybų keliu, tačiau ji turėtų būti tokia, kad abi šalys turėtų pakankamai paskatų laikyti bendradarbiavimą naudingą, t. y. priimančiajai valstybei narei ji turi būti bent jau tokia pati, o geriausiu atveju – didesnė nei patirtos papildomos paramos išlaidos, o prisidedančiajai valstybei narei ji turi būti mažesnė už jos sutaupytas bendras sąnaudas. Žinoma, šalys gali turėti ir nefinansinių motyvų bendradarbiauti, kurie gali turėti įtakos jų norui sutikti su mažesne arba didesne perdavimo kaina.

Remdamiesi bendru atsinaujinančiųjų išteklių energijos, kuri bus pagaminta, kiekiu ir abiejų šalių patiriamomis sąnaudomis, jos apskaičiuoja perdavimo kainą (EUR/kWh), kurioje taip pat atsižvelgiama į vienodą sistemos integracijos išlaidų paskirstymą.

3 pavyzdys. Bendras projektas dėl saulės fotovoltinių įrenginių ir fizinio elektros energijos perdavimo

Panagrinėkime dvi valstybes nares (A valstybę narę ir B valstybę narę), kurios susitaria dėl didelio masto bendro projekto, naudodamos atitinkamą bendradarbiavimo mechanizmą. Bendrą projektą sudaro didelė ant žemės montuojama saulės elektrinė, esanti A valstybėje narėje (toliau – priimančioji šalis), o B valstybė narė (toliau – prisidedančioji šalis) sumoka paramos išlaidas. Priimančiojoje šalyje yra daug vietų, kuriose galima įrengti saulės fotovoltinius įrenginius, ir jai būdingas didelis saulės energijos potencialas. Šalis ketina viršyti savo nacionalinius AEI tikslus ir yra suinteresuota bendradarbiauti su kitomis valstybėmis narėmis, kad išnaudotų savo perteklinį potencialą ir paskatintų vietos darbo rinką. Priešingai, B valstybės narės pažanga siekiant tikslo yra nepakankama ir ji yra suinteresuota pasinaudoti

bendradarbiavimo mechanizmais, kad savo AEI tikslą pasiektų mažesnėmis sąnaudomis. Politiniu lygmeniu ji jau sudarė prielaidas pasinaudoti bendradarbiavimo mechanizmais, atverdama savo nacionalinę, technologiškai neutralią AEI paramos schemą užsienio projektams. A valstybė narė nėra suinteresuota pasilikti sau jokių su bendradarbiavimo projektu susijusių AEI statistinių duomenų. Tai reiškia, kad visas paramos išlaidas padengs B valstybė narė, kuri įrenginį įtrauks į savo nacionalinę schemą.

A valstybė narė reikalauja fiziškai perduoti elektros energiją, kad būtų užtikrinta, jog projektas neturės įtakos vidaus rinkos balansavimui. Todėl būtina, kad bendradarbiaujančios valstybės narės turėtų pakankamai tarpvalstybinio perdavimo ir jungčių pajėgumų. Jie svarbūs atliekant bendradarbiavimo projektų sąnaudų ir naudos analizę, nes greičiausiai fiziškai eksportuoti pagamintą elektros energiją bus gana brangu.

Priimančioji ir prisidedančioji šalys pasirašo bendradarbiavimo susitarimą dėl bendro projekto ir atlieka sąnaudų ir naudos analizę. Atlikdamos sąnaudų ir naudos analizę jos nusprendė daugiausia dėmesio skirti energijos gamybos sąnaudoms, sistemos integracijos išlaidoms, išmetamam ŠESD kiekiui, oro ir kitai vietos taršai, energijos tiekimo saugumui ir inovacijų poveikiui. Kalbant apie sąnaudų ir naudos pasidalijimą, nuspręsta sutelkti dėmesį tik į svarbiausias sąnaudas, t. y. paramos išlaidas (jas padengia tik B valstybė narė), fizinio energijos perdavimo sąnaudas (jas padengia B valstybė narė), poveikį užimtumui (A valstybei narei) ir sistemos integracijos išlaidas (taip pat A valstybei narei). A valstybės narės pagrindinė nauda, kurią ji nori gauti iš bendradarbiavimo, yra skatinti vietos darbo rinką, o B valstybės narės pagrindinis interesas yra sumažinti paramos išmokas, reikalingas jos nacionaliniams AEI tikslams pasiekti. Kadangi abi valstybės narės tiki, kad galima abipusiškai naudinga situacija, kai pagrindinės sąnaudos ir nauda vienos kitą kompensuoja, jos sutinka atsižvelgti tik į paramos išlaidas.

Šalys taip pat turės susitarti dėl orientacinės rinkos kainos. Kadangi susitarta, kad B valstybė narė įtrauks įrenginį į savo nacionalinę paramos schemą, galima naudoti B valstybės narės orientacinę rinkos kainą. Kalbant apie elektros energijos perdavimo sąnaudas, paprasčiausias būdas yra įpareigoti plėtotojus įtraukti šias sąnaudas į savo pasiūlymus, taip atitinkamai padidinant paramos išlaidas.

Siekiant nustatyti tikėtiną perdavimo kainą, kurią B valstybė narė turi sumokėti A valstybei narei, pirmiausia reikia apskaičiuoti, kiek B valstybė narė gali sutaupyti dėl bendradarbiavimo projekto, t. y. sutaupyti paramos išlaidų. Tai reiškia, kad reikia apskaičiuoti tiesioginės paramos išlaidas saulės fotovoltiniams įrenginiams²⁵ A valstybėje narėje ir B valstybėje narėje. Jų skirtumas yra derybų dėl perdavimo kainos pagrindas.

---

²⁵ Jei tiesioginis palyginimas neįmanomas arba neįgyvendinamas, skaičiavimui galima naudoti alternatyvią technologiją.

5 SAŃAUDŲ IR NAUDOS ANALIZĖS REKOMENDACIJŲ IR SAŃAUDŲ BEI NAUDOS PASIDALIJIMO SANTRAUKA

Apibendrinant galima teigti, kad valstybėms narėms ir trečiosioms šalims, kurios dalyvauja abipusiai naudinguose bendradarbiavimo projektuose atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, suteikiama įvairių galimybių ir laisvės sąnaudoms ir naudai analizuoti bei jomis dalytis.

Apskritai bendradarbiaujančios šalys turi atsakyti į du pagrindinius klausimus. Pirma, koku finansiniu mechanizmu ir kokia kaina prisidedančioji šalis prisidės prie projekto paramos išlaidų padengimo? Antra, ar ir koku mechanizmu prisidedančioji šalis kompensuos priimančiajai šaliai šalies viduje patirtas išlaidas? Paprastai valstybė narė, mokanti paramos išlaidas, turėtų gauti atitinkamus AEI statistinius duomenis.

Tolesniuose skyriuose apibendrinami pagrindiniai etapai ir rekomendacijos dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo, remiantis sąnaudų ir naudos analizės rezultatais. Šiuo sąrašu ir kriterijais nedaromas poveikis EITP reglamente nustatytiems sąnaudų ir naudos analizės kriterijams, kurie yra svarbūs teikiant paraiškas atrinkti projektą kaip tarpvalstybinį atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektą.

Bendrasis metodas ir būtini pradinės sąnaudų ir naudos analizės veiksmai

Projektų rengėjams atliekant sąnaudų ir naudos analizę rekomenduojama imtis šių veiksmų (sąrašas nėra baigtinis) :

- nustatyti svarbias suinteresuotąsias šalis;
- apibrėžti tarpvalstybinio bendradarbiavimo projekto struktūrą:
  - bendradarbiaujančias šalis ir subjektus,
  - kitas atitinkamas institucijas ir suinteresuotąsias šalis, kurioms gali turėti įtakos sąnaudos ar nauda, pavyzdžiui, plėtojtojus, perdavimo sistemos operatorius, skirstomųjų tinklų operatorius ir kt.,
  - projekto vietą,
  - naudojamas technologijas ir projektavimą,
  - kitas svarbias technines savybes arba charakteristikas,
  - pajėgumą ir (arba) projekto dydį,
  - laikotarpį,
  - numatomos produkcijos ir paslaugų rūšį,
  - atitinkamus papildomus komponentus;
- apibrėžti atitinkamą priešingos padėties scenarijų, įskaitant jo struktūrą (pagal tuos pačius pirmiau išvardytus aspektus);
- išvardyti visas sąnaudas ir naudą, kurias reikia įtraukti;
- susitarti dėl sąnaudų ir naudos analizės rodiklių apskaičiavimo metodo ir metodikos;
- surinkti naujausius duomenis iš patikrintų nacionalinių, Europos ir tarptautinių šaltinių;
- kiekybiškai įvertinti ir pinigine verte išreikšti kiekybiškai įvertinamus rodiklius, jei tai ne per brangu, ir žodžiu apibūdinti pinigine verte neišreikštų rodiklių poveikį;
- apskaičiuoti tarpvalstybinio bendradarbiavimo projekto ir jo priešingos padėties scenarijaus gryniosios dabartinės vertės delta koeficientą;
- smulkiai aprašyti analizę ir pridedamus paaiškinimus;

- suderinti rezultatus su atitinkamomis institucijomis ir kitais (nepriklausomais) ekspertais;
- prireikus patikslinti analizę, pakoreguojant duomenis ir (arba) metodiką.

Veiksmų eiliškumas nebūtinai turi būti nuoseklus, o kai kuriais atvejais jie gali kartotis. Valstybės narės gali apsvarstyti galimybę įsteigti bendrus informacinius punktus, kurie padėtų projektų rengėjams atlikti šiuos veiksmus, visų pirma patikslinti tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektų struktūrą.

Kuo labiau remtis sąnaudų ir naudos analize

Išsami visuomenės sąnaudų ir naudos analizė yra būtina sąlyga paskirstant sąnaudas ir naudą valstybėms narėms ir kitoms šalims. Tačiau tai gali būti nepakankamas pagrindas derėtis dėl paskirstymo. Todėl reikės peržiūrėti ir atliktą sąnaudų ir naudos analizę ir išplėsti jos apimtį.

Bendradarbiaujančios šalys turėtų stengtis kuo labiau remtis sąnaudų ir naudos analize, kad išlaikytų nuoseklumą su nustatytu pagrindiniu poveikiu. Projekto apibrėžties, naudojamų duomenų, pagrindinio scenarijaus ir ribinių sąlygų keisti negalima, o gryniosios vertės, apskaičiuotos atliekant sąnaudų ir naudos analizę, turėtų būti naudojamos kaip atskaitos taškas tolesnėse diskusijose. Būtina nurodyti visas ribines sąlygas, kurios turi įtakos projekto veikimui ir jo integracijai į platesnę energetikos sistemą, nes jos turės įtakos sąnaudų ir naudos rodikliams.

Bendradarbiaujančių šalių derybų rezultatas galiausiai bus sąnaudų ir naudos pasidalijimo susitarimas. Joms turėtų būti suteikta galimybė lanksčiai susitarti, kokias sąnaudas ir naudą įtraukti. Sąnaudų ir naudos analize būtina pasiekti pusiausvyrą tarp sudėtingumo sumažinimo ir sandorio išlaidų apribojimo iki valdomo lygio ir siekio įtraukti visus svarbius veiksnius.

Sąnaudų ir naudos pasidalijimo principai

Sąnaudų ir naudos pasidalijimas turėtų būti pagrįstas sąžiningumo principu, t. y. kai nė viena šalis dėl bendradarbiavimo negauna neproporcingos naudos ir (arba) nepatiria neproporcingų išlaidų, o visoms šalims kompensuojama proporcingai jų indėliui, įvykdymo principu, t. y. kai procesas supaprastinamas ir sandorio išlaidos sumažinamos iki valdomos sumos, atrinkus svarbiausias šalis ir sąnaudų bei naudos kategorijas, ir faktinėmis sąnaudomis ir nauda (ir tik vėlesniame etape galimi susitarimai, kuriais leidžiama nuo jų nukrypti).

Sudėtingumo mažinimas

Ankstesnė bendradarbiavimo mechanizmų taikymo patirtis parodė, kad sudėtingumas gali būti kliūtis ir egzistuoja didesnė tikimybė, kad labai sudėtingos derybos su daugeliu suinteresuotųjų šalių gali būti nesėkmingos. Tačiau tokią padėtį galima sušvelninti, jei bendradarbiaujančios šalys pirmiausia susitars dėl pagrindinių bendradarbiavimo principų ir sąlygų ir tik tada ims derybų dėl detalių. Taip pat gali padėti aukšto lygio politiniai susitarimai dėl sąnaudų ir naudos pasidalijimo, kaip Švedijos ir Norvegijos atveju, kai jos derėjosi dėl bendros paramos schemos.

Neapibrėžties mažinimas ir įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą

Kadangi informacija apie sąnaudas, naudą ir riziką nėra tiksliai žinoma, neapibrėžtis yra natūrali proceso dalis ir į ją reikia atitinkamai atsižvelgti. Ją galima sumažinti atliekant jautrumo analizę ir patvarumo patikras.

Visuomenės pritarimas

Kalbant apie visuomenės pritarimą, rekomenduojama bet kokiame bendradarbiavimo projekte iš anksto ir aktyviai spręsti visuomenės įtraukimo klausimą, kad vėliau būtų išvengta nesėkmių. Visos su bendradarbiavimu susijusios tiesioginės ir netiesioginės sąnaudos ir nauda bei bendras jų paskirstymo bendradarbiaujantiems partneriams metodas turėtų būti aiškiai aprašyti ir pavišinti.

6 TARPVYRIAUSYBINIO SUSITARIMO ŠABLONAS

I dalis. Tikslas ir apibrėžtys

Straipsnis dėl tikslo

- Valstybės narės turėtų nurodyti Tarpvyriausybinių susitarimų tikslą. Šiaurės jūros šalių energetikos srities bendradarbiavimo (NSEC) pavyzdys gali būti papildomų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumų kūrimas Šiaurės jūroje. Dėl tikslo sprendžia bendradarbiaujančios valstybės narės.

Straipsnis dėl apibrėžčių

- Valstybės narės turėtų apibrėžti svarbiausias į Tarpvyriausybinių susitarimų įtrauktas sąvokas. Taip užtikrinamas bendras dalyvaujančių šalių sutarimas ir pagerinamas susitarimo teisinis pagrindas.

II dalis. Bendradarbiavimo mechanizmas

Straipsnis dėl bendradarbiavimo mechanizmo

- Šiame straipsnyje reikėtų aprašyti teisinį bendradarbiavimo įtraukimą, atsižvelgiant į Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos kontekstą, t. y. ar pasirinktas statistinis perdavimas, bendras projektas (su kita ES valstybe nare arba trečiąja šalimi), ar bendra paramos schema.

III dalis. Bendradarbiavimo specifikacijos

Straipsnis dėl bendradarbiavimo apimties

- Valstybės narės turėtų patikslinti bendradarbiavimo apimtį: 1) tik AEI diegimas, 2) bendradarbiavimo papildymas infrastruktūra, 3) bendradarbiavimo papildymas inovacijų aspektais (pvz., saugyklos, konversijos įrenginiai ir pan.).

Straipsnis dėl pasirinktos paramos schemas

- Valstybės narės turėtų nurodyti taikomą paramos schemą (priimančiosios valstybės narės, prisidedančiosios valstybės narės arba naują paramos schemą). Jei naudojama esama schema, valstybės narės turėtų įtraukti nuorodą į atitinkamą teisinį pagrindą.

Straipsnis dėl naujos paramos schemas (taikomas tik bendroms paramos schemoms)

- Valstybės narės turėtų nurodyti techninius paramos schemas elementus. Reikia atsižvelgti į šiuos elementus:
  - a. bendradarbiavimas įgyvendinant vieną projektą ir (arba) kelis projektus;

- b. didžiausias pajėgumas ir (arba) apimtis (įrengtų MW arba perduodamų MWh kiekis);
- c. reikalavimus atitinkanti (-čios) technologija (-os);
- d. vieta arba vietos atrankos ir parengiamųjų darbų procesas;
- e. prijungimo prie tinklo režimas;
- f. paramos forma;
- g. konkurso ir (arba) aukciono struktūra;
- h. susitarimas dėl pranešimo apie valstybės pagalbą.

Straipsnis dėl atitinkamos rinkos organizavimo tvarkos

- Valstybės narės turėtų nurodyti atitinkamą rinkos organizavimo tvarką (pvz., paskirtą orientacinę rinką) bendradarbiavimo projektui ir visas atitinkamas papildomas nuostatas.

Straipsnis dėl sąnaudų ir naudos analizės ir tarpvalstybinio sąnaudų paskirstymo

- Valstybės narės turėtų susitarti dėl sąnaudų ir naudos analizės ir tarpvalstybinio sąnaudų paskirstymo.
  - Paprasto bendradarbiavimo atveju AEI statistika gali būti perduodama už sutartą perdavimo kainą. Šiuo bendradarbiavimo atveju sąnaudų ir naudos analizė turėtų būti kuo paprastesnė, siekiant sumažinti sandorio išlaidas.
  - Sudėtingesniai bendradarbiavimui (arba kai siekiama gauti tarpvalstybinį AEI finansavimą pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę ir (arba) infrastruktūros finansavimą) gali prireikti išsamesnės sąnaudų ir naudos analizės. Šiame Tarpvyriausybiniu susitarimo skirsnyje turėtų būti pateikta nuoroda į turimus sąnaudų ir naudos analizės skaičiavimus ir atitinkamą tarpvalstybinio sąnaudų paskirstymo metodą.
    - Grynosios socialinės naudos nustatymas.
    - Pagrindinių sąnaudų ir naudos paskirstymas tarp šalių.
    - Kompensacinės išmokos tarp valstybių narių (įskaitant kiekvieno bendradarbiavimo partnerio finansuojamą paramos išlaidų dalį, AEI statistinių duomenų paskirstymą tikslinio įnašo tikslais).
    - Mokėjimo procedūra.

- Pranešimas Europos Komisijai, kurio reikalaujama pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą.

Straipsnis dėl šalių įsipareigojimų

- Bendradarbiaujančios valstybės narės turėtų apibrėžti atsakomybę pagal pasirinktą bendradarbiavimo formą, taip pat procedūras ir sistemą, sudarančias sąlygas stebėti, sekti ir suteikti įrodymus bei patvirtinimus (įskaitant duomenų perdavimą: turinį, formatą ir laiką).

Straipsnis dėl atsakingos įstaigos (taikomas bendriems projektams arba bendros paramos schemoms)

- Šiame straipsnyje turėtų būti aprašyta atsakinga institucija (pvz., agentūra arba vienas bendras kontaktinis punktas) ir jos pareigos. Atsakomybė gali apimti projektų identifikavimą, konkurso tvarkos apibrėžimą, konkurso dalyvio atranką, projektų sutarčių sudarymo priežiūrą, paramos išmokų mokėjimą ir ataskaitų teikimą bendradarbiaujančioms valstybėms.

Straipsnis dėl pranešimo Europos Komisijai

- Pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą parduodančioji ir (arba) priimančioji valstybė narė turėtų pranešti Europos Komisijai apie susitarimą ir tikslią statistinio perdavimo apimtį.

7 PRIEDAS

Galimi bendradarbiavimo mechanizmai ir pagrindiniai bendradarbiavimo principai

Toliau nurodyti trys pagrindiniai bendradarbiavimo mechanizmai, kuriais valstybės narės gali pasinaudoti pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 8, 9, 11 arba 13 straipsnius.

Statistinių perdavimų mechanizmas (8 straipsnis). Statistinių perdavimų atveju ne daugiau kaip dvi valstybės narės susitaria bendradarbiauti ir virtualiai priskirti atitinkamą vienoje valstybėje narėje pagamintos atsinaujinančiųjų išteklių energijos perteklių kitai valstybei narei. Šis perdavimas atliekamas *ex post* susitarus dėl perdavimo kainos. Vienos valstybės narės „nupirkta“ energija bus įskaičiuota į jos nacionalinį įnašą pagal direktyvą. Fizinis energijos perdavimas ar priėmimas nevykdomas. Statistiniai perdavimai paprastai nėra susiję su konkrečiais projektais, nors valstybės narės gali nuspręsti sudaryti tokių susitarimą, jei mano, kad jis naudingas abiem pusėms. Be to, statistiniai perdavimai savo esme yra technologiškai neutralūs. Statistinio perdavimo mechanizme dalyvaujančios valstybės narės turi pranešti apie perdavimą Komisijai ne vėliau kaip per 12 mėnesių pasibaigus metams, kuriais įvyko perdavimas. Su statistiniais perdavimais susijusios sandorio išlaidos yra palyginti nedidelės, nes juos gana lengva surengti ir dėl jų derėtis. Be to, valstybės narės gali inicijuoti ribotą bendradarbiavimą, nekeisdamos savo nacionalinių paramos priemonių. Kadangi statistiniai perdavimai yra gana nesudėtingi, jiems atlikti reikia mažiau gairių, tačiau visuomenės pritarimą pasiekti gali būti sunkiau, nes mainais už mokėjimą neperduodama pagaminta atsinaujinančiųjų išteklių energija. Privatūs ūkio subjektai negali dalyvauti statistinių perdavimų mechanizmuose, t. y. jie skirti tik viešiesiems subjektams.

Valstybių narių bendri projektai (9 straipsnis). Valstybės narės taip pat gali vykdyti bendrus projektus ir bendradarbiauti įgyvendindamos atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus, susijusius su elektros energijos, šilumos arba vėsumos gamyba iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Bendri projektai neapsiriboja vien tik statistiniais perdavimais, o bendradarbiavimas visada susijęs su konkrečiu nauju projektu. Bendrame projekte gali būti numatytas arba nenumatytas fizinis elektros energijos perdavimas. Be pavienių bendradarbiavimo projektų, pvz., didelių jūros vėjo energijos projektų, taip pat galimi kelių projektų susitarimai, kai pakartojama su mažais arba vidutinio dydžio įrenginiais susijusi struktūra. Vis dėlto tokius kelių projektų susitarimus reikia atskirti nuo bendrų paramos schemų dėl jų baigtinio pobūdžio. Projektai gali būti susiję su esamų įrenginių modernizavimu arba naujais įrenginiais. Bendradarbiaujančios šalys dalijasi šių projektų sąnaudas ir naudą pagal sutartas taisykles. Valstybės narės gali susitarti įgyvendinti projektą pagal vienos iš bendradarbiaujančių šalių esamą paramos schemą arba sukurti specialią schemą.

Bendri projektai taip pat gali būti tinkami siekiant bendrai investuoti į naujas technologijas ir kaupti patirtį. Bendradarbiavimo ir sandorio išlaidų lygis viršija atitinkamą lygį statistinių perdavimų atveju, tačiau dažniausiai nepasiekia bendrų paramos schemų lygio, nes bendradarbiavimas apsiriboja tik sutartu projektų skaičiumi. Skirtingai nuo statistinių perdavimų, bendruose projektuose gali dalyvauti ir privatūs veiklos vykdytojai.

Valstybių narių ir trečiųjų šalių bendri projektai (11 straipsnis). Valstybės narės taip pat gali įgyvendinti bendrus projektus su trečiosiomis šalimis. Jie gali būti ypač svarbūs

bendradarbiaujant su Energijos bendrijos šalimis arba Jungtine Karalyste. Tačiau bendri projektai su trečiosiomis šalimis taikomi tik elektros energijai iš atsinaujinančiųjų išteklių (ne šildymui ir vėsinimui). Be to, reikalinga faktinė fizinė jungtis su trečiąja šalimi. Norint užtikrinti elektros energijos tiekimą į ES elektros energijos sistemą, reikia laiku rezervuoti atitinkamus jungties pajėgumo poreikius. Išskyrus įrenginiui skirtą investicinę pagalbą, pagamintos ir eksportuotos elektros energijos kiekio atžvilgiu negalima suteikti paramos pagal trečiosios valstybės paramos schemą.

Bendros paramos schemas (13 straipsnis). Kitas galimas valstybių narių bendradarbiavimo mechanizmas yra bendros paramos schemas. Jis reiškia dalinį arba visišką dviejų ar kelių valstybių narių nacionalinių paramos schemų koordinavimą ir (arba) sujungimą. Kadangi bendros paramos schemas gali būti susijusios su didelėmis sandorio išlaidomis, jos paprastai apima kelis projektus. Tačiau jos taip pat gali būti naudojamos dideliems pavieniams, labai specifinės struktūros projektams. Be to, bendros paramos schemas gali būti susijusios tik su vienu nacionalinės atsinaujinančiųjų išteklių energijos rinkos segmentu, pavyzdžiui, konkrečia technologija arba geografinė teritorija, kaip antai pasienio regionu. Jei nenurodyta kitaip, suderinta bendra paramos schema nepakeičia esamų nacionalinių paramos schemų, kurios ir toliau taikomos lygiagrečiai. Bendros paramos schemas paprastai yra reiklesnės ir sudėtingesnės nei bendri projektai, tad joms įgyvendinti dažniausiai prireikia nacionalinių teisės aktų ir (arba) reguliavimo sistemos pakeitimų.

Bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje principai

Apskritai valstybių narių bendradarbiavimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje grindžiamas toliau išvardytais principais.

Galimybė rinktis. Dvi ar kelios valstybės narės, kurios bendradarbiauja tarpusavyje arba su trečiąja šalimi, bendradarbiauja savanoriškai. Be to, kai valstybės narės nusprendžia suvienyti jėgas atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, jos gali savo nuožiūra nustatyti tokio bendradarbiavimo detales ir sąlygas.

Socialinės ir ekonominės naudos kūrimas. Tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektais turi būti kuriama vertė visai visuomenei. Apskritai tai reiškia, kad, lyginant projektą su atsinaujinančiųjų energijos išteklių panaudojimu be bendradarbiavimo, jo socialinė ir ekonominė nauda turi būti didesnė už sąnaudas.

Abipusiai naudingo bendradarbiavimo užmezgimas. Tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektai bus ne tik naudingi visuomenei, bet ir įgyvendinami tik jei jais bus užtikrinta abipusė nauda visoms dalyvaujančioms šalims ir pagrindinėms suinteresuotosioms šalims atitinkamose valstybėse. Apskritai mažai tikėtina, kad visoms suinteresuotosioms šalims bus geriau įgyvendinus projektą nei jo neįgyvendinus, todėl šalys turi susitarti, kurioms suinteresuotosioms šalims turėtų būti išmokėtos kompensacijos.

Susitarimas dėl bendradarbiavimo sąlygų. Bendradarbiauti ketinančios valstybės narės turi sudaryti bendradarbiavimo susitarimą, kuriame būtų nustatytos tokio bendradarbiavimo sąlygos.

Specifinių vietos sąlygų taikymas. Nors bendradarbiaujančios šalys siekia kiek įmanoma labiau suderinti atitinkamas taisykles ir reglamentus, galimi natūralūs apribojimai, kurie bus ypač aktualūs konkrečiai vietai būdingoms sąlygoms, pavyzdžiui, licencijavimui ir mokesčiams. Todėl pagal nutylėjimą taikomos šalies, kurioje projektas yra fiziškai įgyvendinamas, taisyklės, nebent bendradarbiaujančios šalys susitaria ir nurodo kitaip.

Apčiuopiamo poveikio užtikrinimas. Valstybės narės gali pasirinkti tokią bendradarbiavimo struktūrą, kuri turėtų apčiuopiamą poveikį jų elektros energijos sistemoms ir rinkoms. Pavyzdžiui, bendradarbiaujančios valstybės narės gali reikalauti fiziškai importuoti elektros energiją (tai būtina vykdant bendrus projektus su trečiosiomis šalimis).

Sąnaudų ir naudos pasidalijimas. Pagal direktyvą, pagaminta atsinaujinančiųjų išteklių energija turėtų būti priskirta šaliai, kuri finansuoja įrenginį. Priklausomai nuo technologijos, be paramos išlaidų, bus svarbios ir kitos sąnaudos bei nauda. Prijungimo prie tinklo ir sistemos integracijos išlaidos ypač aktualios jūros vėjo energijos projektams, o paramos išlaidų svarba paprastai mažėja tobulėjant technologijoms ir gerėjant rinkos integracijai. Galimi įvairūs apskaitos variantai. Šalys partnerės gali savo nuožiūra nustatyti bendradarbiavimo susitarimo detales.